ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 1 (1535) | Аўторак, 3 студзеня 1961 года | Цана 4 кап.

Услаўляць веліч нашага часу

1961 год пачаўся. Наша краіна перайшла новы рубеж у сваёй няўхільнай хадзе наперад — уступіла ў трэці год вялікай па сваіх планах і здзяйсненнях сямігодкі.

Сустракаючы навагодняе свята, савецкія людзі падсумоўвалі вынікі працы ў 1960 годзе. Яны, гэтыя вынікі, радуюць. Народная гаспадарка краіны на вялікім уздыме. Як адзначаецца ў навагоднім віншаванні Цэнтральнага Камітэта КПСС, Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР і Савета Міністраў СССР, грандыёзныя планы сямігодкі выконваюцца і перавыконваюцца: за першыя два гады сямігодкі выпушчана прамысловай прадукцыі прыкладна на 12 мільярдаў рублёў больш, чым было вызначана планам.

У гэтай лічбе — натхнёная праца ўсіх савецкіх народаў. Дастойны ўклад у выкананне сямігодкі ўносяць і працоўныя Беларусі. Прамысловасць рэспублікі па аб'ёму валавой прадукцыі значна апераджае планавыя заданні: у 1960 годзе яна дасягнула ўзроўню, прадугледжанага кантрольнымі лічбамі на 1961 год. Дзесяткі новых буйных прадпрыемстваў выраслі на беларускай зямлі за першыя два гады сямігодкі. Асвоен выпуск больш чым чатырохсот новых відаў машын, станкоў, прыбораў. Дасягнуты сур'ёзныя поспехі ў далейшым развіцці сельскай гаспадаркі.

1960 год прынёс добрыя здабыткі і ў развіцці беларускай савецкай культуры. Пісьменнікі, дзеячы мастацтва, работнікі культурна-асветных устаноў настойліва працавалі над ажыццяўленнем задач, пастаўленых перад імі партыяй, народам.

Значнымі творамі ўзбагацілася беларуская літаратура. У 1960 годзе выйшла кніга «Трывожнае шчасце» Івана Шамякіна, апублікавана другая кніга рамана «Вясеннія ліўні» Уладзіміра Карпава, аповесць «Жураўліны крык» Васіля Быкава, паэтычныя зборнікі «Далёка ад дому» Петруся Броўкі, «Нью-йоркскія малюнкі» Пімена Панчанкі, шэраг цікавых аповесцей, літаратуразнаўчых і крытычных прац, зборнікаў апавяданняў і вершаў. Адметнай рысай мінулага літаратурнага года з'яўляецца таксама тое, што апублікавана многа цікавых твораў маладых аўтараў.

Плённа працавалі майстры выяўленчага мастацтва. Вынікі іх працы падведзены на рэспубліканскай мастацкай выстаўцы, якая вызначаецца багаццем жанраў і тэм.

Рад цікавых пастановак ажыццявілі нашы тэатры. Багатым, напоўненым творчымі пошукамі і работай над павышэннем выканаўчага майстэрства, было ў мінулым годзе жыццё нашых музычных калектываў. Іх рэпертуар папоўніўся змястоўнымі нацыянальнымі творамі.

Шмат новых твораў з'явілася ў беларускай музыцы. Опера «Калючая ружа» Ю. Семянякі, пастаўленая Тэатрам оперы і балету, — адна з радасных з'яў у тэатральна-музычным жыцці рэспублікі.

Многа жыццёва важных тэм адлюстравалі творы літаратуры і мастацтва, напісаныя летась. У іх знайшлі ўвасабленне вобразы і рэвалюцыйнага мінулага нашага народа, і гераічнай барацьбы з захопнікамі, але асноўнае месца займае тэма нашай сучаснасці. Гэта асабліва відаць, напрыклад, на цяперашняй рэспубліканскай мастацкай выстаўцы. Наватары прамысловасці, людзі, што змагаюцца за ўздым сельскай гаспадаркі, — вось асноўныя героі твораў аб сённяшнім жыцці краіны. Праблемы паказу новых рыс у характары будаўніка камунізма, выхавання маладога пакалення, адлюстравання канфліктаў паміж новым і старым — вось што займае галоўную ўвагу пісьменнікаў і дзеячоў мастацтва.

Адзначаючы ўсё тое станоўчае, што характэрна для мінулага года ў жыцці нашай літаратуры і мастацтва, нельга абыходзіць недахопы. Мастацкі ўзровень многіх нашых твораў нізкі, ім не хапае глыбіні пранікнення ў жыццё, яркасці ў абмалёўцы вобразаў сучаснікаў. Мала яшчэ ў нас твораў аб сучаснасці, якія б вызначаліся высокім майстэрствам.

А культурны ўзровень народа расце, павышаюцца яго патрабаванні да твораў мастацтва і літаратуры. Цяпер, калі наша краіна ўступіла ў перыяд разгорнутага будаўніцтва камунізма роля літаратуры і мастацтва ў выхаванні новага чалавека асабліва ўзрастае. Адсюль — тыя высокія і пачэсныя задачы, што стаяць перад пісьменнікамі, мастакамі, кампазітарамі, артыстамі.

М. С. Хрушчоў у сваім вядомым праграмным выступленні «За цесную сувязь літаратуры і мастацтва з жыццём народа» падкрэсліваў:

«...Галоўная лінія развіцця заключаецца ў тым, каб літаратура і мастацтва былі заўсёды непарыўна звязаны з жыццём народа, праўдзіва адлюстроўвалі багацце і разнастайнасць нашай сацыялістычнай рэчаіснасці, ярка і пераканаўча паказвалі вялікую пераўтваральную дзейнасць савецкага народа, высакароднасць яго імкненняў і мэт, высокія маральныя якасці. Вышэйшае грамадскае прызначэнне літаратуры і мастацтва — узнімаць народ на барацьбу за новыя поспехі ў будаўніцтве камунізма».

Змагацца за высокую ідэйнасць і мастацкае майстэрства — гэта значыць змагацца за сапраўды вялікае мастацтва камунізма. Народ чакае ад сваіх пісьменнікаў, дзеячоў тэатральнага мастацтва больш добрых твораў, якія б вызначаліся багаццем думак, высокай мастацкасцю, выклікалі б гарачы водгук і хваляванне ў тых, для каго яны створаны.

Камуністычная партыя штодзённа клапоціцца аб далейшым уздыме мастацтва сацыялістычнага рэалізму. Адказваючы на гэтыя клопаты, дзеячы літаратуры і мастацтва, верныя памочнікі партыі, імкнуцца сваёй творчасцю актыўна ўдзельнічаць у камуністычным будаўніцтве.

1961 год пачаўся. Адсвяткаваўшы навагоднюю ўрачыстасць, з гордасцю адзначыўшы свае дасягненні, савецкі народ поўны рашучасці і далей нястомна памнажаць поспехі ў выкананні сямігодкі. Ажыццяўленне плана трэцяга года сямігодкі ўзніме Савецкую краіну на новую вышыню. Савецкія людзі ўпэўнены ў сваіх сілах, у сваёй будучыні. Будзе забяспечаны далейшы ўздым сацыялістычнай індустрыі і сельскай гаспадаркі, новы росквіт навукі і культуры, рост народнага дабрабыту. «Камуністычная партыя і Савецкі ўрад, — гаворыцца ў навагоднім віншаванні ЦК КПСС, Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР і Савета Міністраў СССР, — і ў наступаючым годзе будуць гэтак жа паслядоўна, настойліва і ўпорна змагацца за новыя поспехі ў развіцці савецкай эканомікі і павышэнні дабрабыту нашага народа, за ўмацаванне міру, дружбы і супрацоўніцтва паміж усімі народамі зямлі».

1961 год прынясе нам выдатныя здабыткі. Разам з народам за гэта будуць змагацца і дзеячы літаратуры і мастацтва. У 1961 годзе яны дадуць народу шмат новых твораў, якія ўслаўляць веліч нашага часу.

ДУЖЫЯ РУКІ

Прыгадаем, як іншы раз жыхары наракаюць на будаўнікоў: патрэскаліся сцены, рассохлася падлога, не зачыняюцца дзверы.

І вось мы на сходзе жыхароў у доме нумар 78, што на праспекце імя Сталіна ў Мінску. Жыхары не крытыкуюць, не папракаюць будаўнікоў, а, наадварот, ад усяго сэрца, шчыра і задушэўна дзякуюць ім.

Разам з жыхарамі новага дома сядзелі хлопцы і дзяўчаты з будаўнічай брыгады. Іх было больш 30 імянінnікаў у добрым сэнсе гэтага слова. Брыгадзір Станіслаў Ярашэвіч сядзеў у прэзідыуме. Да глыбіні душы ўсхвалявала яго ўвага тых людзей, для якіх стараліся ён і яго сябры.

Станіслаў Ярашэвіч ужо некалькі год працуе на будоўлях Мінска. Пачынаў працоўны шлях, як сам кажа, з вучнёўства. Тут, на сходзе, калі жыхары падаравалі яму новенькі фотаапарат, Станіславу прыгадалася яго першая размова з начальствам.

Да таго часу Ярашэвіч прайшоў ужо вучнёўскі стаж і сваімі дужымі маладымі рукамі ўклаў не адну сотню тысяч цаглін. На будоўлях даўно прыкмецілі светлавалосага стройнага хлопца, які не любіў хвіліны сядзець без справы. Неяк да яго падыйшоў начальнік упраўлення і запытаў:

— Стась, як жыццё?

— Ды быццам нічога, таварыш начальнік.

— А працуецца як?

— Вось тут горш.

— У чым справа? — здзівіўся начальнік.

— Вельмі многа ўдзельных княстваў.

— Не разумею.

— Здаецца, ясна. Што ні брыгада — удзельнае княства. У нас жа іх па пальцах не пералічыць.

— Вось ты аб чым. Што ж ты прапануеш?

— Ёсць у мяне думка. Дазвольце зайсці.

— Нават прашу. І сёння ж.

— Абавязкова буду.

У час гутаркі з начальнікам і галоўным інжынерам прысутнічалі партыйныя і камсамольскія работнікі ўпраўлення. Прапанова маладога будаўніка хоць спачатку і здавалася простай, але на самай справе была вельмі цікавай і важнай. Станіслаў Ярашэвіч раіў будаўніцтва дома даручаць не некалькім брыгадам, як было да гэтага часу, а адной — комплекснай, якая працавала б ад закладкі фундамента да ўстаноўкі дзвярных замкоў.

Комплексная брыгада аб'ядноўвае муляраў, цесляроў, тынкоўшчыкаў, механізатараў, наогул усіх, хто будуе.

Прапанову Ярашэвіча сустрэлі паразнаму. Адны з ухвалай, другія стрымана ці, нават, адмоўна. Довадаў і даволі абгрунтаваных было дастаткова як у першых, так і ў другіх.

Якраз у гэты час пачыналася будоўля вялікага дома і начальства вырашыла даручыць работы комплекснай будаўнічай брыгадзе. На чале брыгады паставілі Станіслава Ярашэвіча. І не толькі таму, што ён быў аўтарам смелай прапановы. У маладога будаўніка ўжо немалы вытворчы вопыт.

Будаўніцтва вялізнага гмаха на праспекце ператварылася ў своеасаблівую вопытную лабараторыю. Жылы дом быў уведзен у эксплуатацыю на дваццаць дзён раней вызначанага тэрміну, і ўжо гэта з'явілася радасцю для жыхароў. Дамагліся і эканоміі ў 3 з лішнім тысячы рублёў.

Вынік відавочны. Комплексную брыгаду ў поўным складзе перавялі на новы аб'ект, яшчэ большы па памерах. Распачыналі будаваць жылы дом на плошчы імя Калініна, на 112 кватэр, з памяшканнем для ўнівермага на першым паверсе.

... Да Ярашэвіча на будоўлю я прыйшоў вельмі рана і спытаў:

— Дзе брыгадзір?

— Паглядзіце на другім паверсе, яго цесляры клікалі.

Станіслаў — патомны будаўнік. Бацька яго ўсё жыццё працаваў мулярам, праўда, зусім у іншых умовах, у белапанскай Польшчы. Усё жыццё марыў ён пабудаваць прыгожы будынак для людзей. Не давялося здзейсніцца яго мары. Клаў ён у памешчыцкіх маёнтках печы, а працы па сэрцу так і не меў.

Маленства Станіслава прайшло ў вёсцы Камень. Мабыць, гэтую назву яна атрымала ад таго, што ў ёй было шмат муляроў. Але сам Ярашэвіч навучыўся рамяству не ў роднай вёсцы, а ў Мінску, дзе яго першымі настаўнікамі сталі выдатныя беларускія муляры Арцюхоў і Мацвеенцаў.

У пісьменніка, у жывапісца, у скульптара — і гэта зусім натуральна — ёсць творы, найбольш блізкія і дарагія яму. Ёсць чым ганарыцца і чалавеку працы. Станіслаў Ярашэвіч уклаў сваю сціплую працу ў многія лепшыя новабудоўлі Мінска. Гэта — будынак універмага, Палац культуры прафсаюзаў.

Усё вышэй і вышэй узнімаецца васьміпавярховы дом, дзе цяпер працуюць «комплекснікі» Ярашэвіча. Гэта Дзмітрый Барашаў, Мікалай Юркевіч, Паліна Лук'яненка, Аркадзь Ламака. Муляры, тынкоўшчыкі, кранаўшчыкі... Дружныя, працавітыя, актыўныя маладыя людзі. Яны дамагліся звання брыгады камуністычнай працы. Амаль у кожнага члена брыгады ёсць сумежная прафесія. Калі па якіх важных прычынах не выйшаў хто на працу з комплекснай, дык заўсёды ёсць яму замена. Прастоі на будаўнічай пляцоўцы, дзе працуе Станіслаў Ярашэвіч са сваімі памочнікамі, ліквідаваны.

Дружба ў калектыве заўсёды і ўсюды. І на працы, і на вучобе, і ў быце. Яна адчуваецца ў кожным учынку маладых будаўнікоў.

Калі Станіславу Ярашэвічу Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР прысвоілі ганаровае званне заслужанага будаўніка БССР, гэта было свята для ўсёй брыгады. Тут радасць аднаго — радасць усіх, гора ці бяда таксама лягчэй пераносяцца чалавекам, калі ён у добрым, дружным калектыве. 34 чалавекі — гэта ж немалая сям'я. Збіралася брыгада і за вясельным сталом. Разам праводзяць таварышаў служыць у рады Савецкай Арміі. Разам ходзяць у тэатр, у цырк, на лекцыю. Усё — разам.

А вучоба? Брыгадзір ездзіў пераймаць вопыт буйнапанельнага будаўніцтва і потым сам пачаў навучаць іншых майстэрству будоўлі па сучасных метадах. Ярашэвіча запрашалі да гомельскіх будаўнікоў падзяліцца сваімі ведамі; перад паездкай Станіслаў раіўся з сябрамі, як лепш, больш карысна пабудаваць свой расказ. За парадай да брыгады ён звярнуўся і тады, калі пісаў для Дзяржаўнага выдавецтва БССР сваю кнігу «Будаваць дамы адной брыгадай». Кніга заслужанага будаўніка выйшла масавым тыражом і адразу знайшла свайго чытача на многіх будоўлях Беларусі.

Брыгада Ярашэвіча была першай комплекснай брыгадай. Цяпер такіх брыгад мноства на новабудоўлях Беларусі.

У Мінск часта прыязджаюць будаўнікі з многіх гарадоў Савецкага Саюза, са Сталінграда, Кіева, Вільнюса. Прыязджаюць паглядзець, як адбудавалі горад, што яшчэ зусім нядаўна быў увесь у руінах. І хто б з гасцей ні прыехаў для гэтай мэты, усім рэкамендуюць пабываць на будоўлі, дзе працуе брыгада Станіслава Ярашэвіча.

Іншы раз, ідучы раніцаю на працу, Станіслаў сустракае Марыю Макарэвіч. Тады паміж заслужаным будаўніком Станіславам Ярашэвічам і Героем Сацыялістычнай Працы Марыяй Макарэвіч адбываецца сяброўская гутарка.

— Хутка ключы жыхарам дасце? — пытаецца Макарэвіч, аглядаючы будоўлю, на якой працуе брыгада Ярашэвіча.

— Па плану, а магчыма, і раней на тыдзень.

— І ў нас усё ў парадку. Закончым у тэрмін.

Марыя працуе на вялікім жылым аб'екце, амаль па суседству. Паміж Ярашэвічам і Макарэвіч няпісаны дагавор на спаборніцтва. Яны адзін у аднаго пераймаюць новае. Чалавек на будоўлі — гэта чалавек на вахце міру.

Я. САДОЎСКІ.

ЯНЫ ВЫЙШЛІ НАПЕРАД

Гэта было два гады назад. Як заўсёды, пасля работы Анатоль Хацятоўскі вярнуўся дадому стомлены. Жонка сустрэла яго ветліва. Пачала расказваць, што ў іх на ферме справы пайшлі куды лепш. Жывёлаводы выканалі абавязацельствы. Пра іх добра гавораць у раёне. Такая вестка Анатоля ўзрадавала. І ён задумаўся: жонка стала ў рады перадавікоў, а ён, кінамеханік, сорамна прызнацца, з месяца ў месяц план не выконвае.

У такім жа становішчы былі ўсе кінамеханікі ў раёне. У раённы аддзел культуры нават сорамна было заходзіць. Загадчыка аддзела выклікалі ў вобласць, дакаралі ў раёне, а ён не ведае, якія даць парады кінамеханікам, як лепш наладзіць абслугоўванне сельскага насельніцтва.

Затым вырашылі ў раённым аддзеле культуры сабраць нараду кінамеханікаў. Выступаў Анатоль Хацятоўскі.

— Далей цярпець такое становішча нельга, — сказаў ён. — Мая прапанова: хто хоча працаваць — давайце, не хоча — няхай піша заяву аб звальненні. Усе хлопцы, як дубы, а план не выконваюць. Сорамна...

Яго падтрымалі Іван Бондараў, Віктар Гінтаўт, Алесь Шынкароў і іншыя.

Раённы аддзел культуры хацеў вызваліць ад работы нядбайных кінамеханікаў Падскрэбкіна, Тураленку, Скачкова.

— Мы камсамольцы, — прасіліся яны, — нам сорамна не справіцца. Дайце месяц тэрміну. Мы дакажам. Мы будзем працаваць...

Кадры кінамеханікаў папоўніліся новымі спецыялістамі. Здольныя да працы людзі ўзялі абавязацельствы — вывесці раён у перадавыя па кінаабслугоўванню сельскага насельніцтва.

Прайшло тры месяцы. Кінамеханікі пачалі рэгулярна дэманстраваць у вёсках кіно, перад сеансамі расказваць змест кінафільмаў, цікавіцца, напрыклад, які фільм калгаснікі жадаюць паглядзець у бліжэйшы час. На маршрутах лепш працавалі кінамеханікі Анатоль Хацятоўскі, Аляксей Шынкароў, Мікола Скачкоў. Яны першыя ў раёне сталі выконваць месячныя планы.

На рахунку раённага аддзела культуры з'явіліся грошы. Гэта дало магчымасць набыць некалькі электрапраігрывальнікаў і грампласцінкі. Перад сеансам кінамеханікі пачалі наладжваць для моладзі танцы.

Але мала наведвалі кіно людзі сярэдняга веку, старыя. Райком партыі прапанаваў, каб для калгаснікаў да пачатку сеанса настаўнікі, аграномы, медыцынскія работнікі чыталі лекцыі, праводзілі гутаркі, а ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці выступалі з канцэртамі.

Некаторыя кінамеханікі не хацелі дэманстраваць фільмы там, дзе няма клубаў. А гэта было няправільна. Напрыклад, у вёсцы Чырвоная Буда 21 двор. Там многія людзі наогул ніколі не бачылі кіно. Анатоль Хацятоўскі першым паказаў фільм перад 18 калгаснікамі. Ён дэманстраваў кіно ўдзень у школе, а ўвечары для дарослых у звычайнай сялянскай хаце. Упершыню ў раёне Анатоль Хацятоўскі пачаў перавыконваць план. Яго маршрут у раёне стаў перадавым. Зарплату з прэміяльнымі ён атрымліваў штомесячна да тысячы рублёў.

Анатоль Хацятоўскі выказаў жаданне пайсці на адстаючы ўчастак, а яго прыкладу паследавалі Алесь Шынкароў і Рыгор Пынікаў. За дватры месяцы яны даказалі, што людзі ў кожнай вёсцы цікавяцца кіно і можна адстаючы ўчастак зрабіць перадавым.

У трэцім квартале 1960 г. калектыў кінамеханікаў раёна заняў першае месца ў рэспубліцы, быў узнагароджаны першай грашовай прэміяй і пераходным Чырвоным сцягам Міністэрства культуры і БРК прафсаюза работнікаў культуры.

Кінамеханікі яшчэ з большым энтузіязмам узяліся за справу. За імі замацаваны пастаянныя маршруты. Цяпер маем графік выканання плана па кожнай кінаўстаноўцы. Кінамеханікі праз два-тры дні паведамляюць у раённы аддзел культуры — колькі яны абслужылі гледачоў і ў якіх населеных пунктах паказаны фільмы. Гэта дае магчымасць лепш кантраляваць работу кожнай кінаўстаноўкі. Цяпер калектыў кінафікатараў Чавускага раёна змагаецца за званне брыгады камуністычнай працы.

Кінамеханіку, які займаў першае месца на працягу квартала, уручаецца пераходны Чырвоны сцяг аддзела культуры і грашовая прэмія. Гэта робіць спаборніцтва больш дзейсным і дапамагае кожны месяц перавыконваць план.

Асаблівую ўвагу кінамеханікі аддаюць дэманстрацыі сельскагаспадарчых і навукова-папулярных фільмаў.

Толькі за дзесяць месяцаў мінулага года ў калгасах раёна прадэманстравана 60 назваў сельскагаспадарчых, навукова-папулярных, хранікальна-дакументальных фільмаў, арганізавана 1 420 кінасеансаў.

Цяпер мы дамагаемся, каб у кожным населеным пункце, вялікім і малым, рэгулярна дэманстраваліся фільмы, каб у кіно ішлі ўсе калгаснікі. Раённы аддзел культуры для кінаўстановак набыў музычныя інструменты, радыёлы, гармонікі, шахматы, шашкі. Нездарма кінамеханікаў у кожнай вёсцы людзі называюць вестунамі добрага настрою. Кінамеханікі нашы самаададана змагаюцца за званне калектыву камуністычнай працы. Анатоль Хацятоўскі, Іван Бондараў і Алесь Шынкароў ужо сталі ўдарнікамі камуністычнай працы.

М. СВІСТУНОЎ,
намеснік загадчыка Чавускага раённага аддзела культуры.

Наша савецкае жыццё

ВЫХАВАНКА ЗАВОДА

Галіна Ясючэня паціскае плячыма і вельмі скупа расказвае пра сябе:

— Працую шліфоўшчыцай. Вельмі люблю самадзейнасць... Вось, здаецца, і ўсё...

Прыемная сціпласць. І пра слаўныя поспехі шліфоўшчыцы Мінскага падшыпнікавага завода нам больш падрабязна расказваюць рабочыя цэха. Галіна Ясючэня працуе ў калектыве, які носіць імя змены камуністычнай працы. У змене 28 чалавек. Усе яны даўно працуюць у лік новага года. Зразумела, што прадукцыя, якую яны выпускаюць, толькі выдатнай якасці.

Галіна Ясючэня — выхаванка гэтага буйнейшага ў рэспубліцы прадпрыемства. Яна прыйшла сюды вучаніцай і, дзякуючы старраннай працы, стала сапраўдным майстрам. Але быць членам змены камуністычнай працы — гэта не толькі даваць выдатную прадукцыю звыш плана, але і ўдасканальваць сваю прафесію, удзельнічаць у грамадскім жыцці. У мінулым годзе Г. Ясючэня закончыла курсы павышэння кваліфікацыі. Дзяўчыну ведаюць на заводзе як аматара мастацкай самадзейнасці, цудоўнага танцора.

Ініцыятар — моладзь

Да Вялікай Айчыннай вайны мастацкая самадзейнасць калгаса «Чырвоная Дуброва» (цяпер — «Шлях да камунізма») Парыцкага раёна славілася далёка за яго межамі.

У 1936 г. на Усебеларускім аглядзе мастацкай самадзейнасці ў Мінску хор калгаса пад кіраўніцтвам калгасніцы М. Жданові́ч быў прэміяваны.

З таго часу мінула амаль чвэрць стагоддзя. Калгас узбуйніўся. У ім сем населеных пунктаў. Пабудаваны добры клуб на 400 месц. Ёсць вялікая бібліятэка, радыёвузел, электрастанцыя і шмат іншай тэхнікі — трактары, камбайны і аўтамабілі. На ўсіх вытворчых участках дружна працуюць калгаснікі. У калгасе ўкараняецца грашовая аплата працы без налічэння працадзён.

Завадатарам у працы, у адпачынку калгаснікаў, як і мае быць, з'яўляецца моладзь.

Настаўнікі і медыцынскія работнікі, трактарысты і даяркі — удзельнікі мастацкай самадзейнасці. Зараз у калектыве 25 самадзейных артыстаў. У іх рэпертуары песні, танцы, інтэрмедыі і мастацкае чытанне.

На раённым аглядзе мастацкай самадзейнасці ў Парычах хвалілі дуброўскіх дзяўчат і хлопцаў.

Са здавальненнем глядзелі канцэрт самадзейных артыстаў рабочыя саўгасаў «Шацілкі» і «Асташкавічы».

Мікалай БУСЕЛ,
рэдактар насценнай газеты «За высокі ўраджай» калгаса «Шлях да камунізма».

Госці раённага цэнтра

У Асіповічах часта выступаюць з канцэртамі прафесіянальныя артысты драмы.

Артысты Смаленскага драматычнага тэатра паказалі жыхарам спектакль «І адзін у полі воін», а рускі Тэатр імя М. Горкага — «Чацвёра пад адным дахам».

Апрача гараджан, спектаклі паглядзелі рабочыя Асіповіцкага саўгаса і калгаснікі сельгасарцелі «Авангард».

Наш кар.

НАВАГОДНІ ПАДАРУНАК

Выдатны падарунак да Новага года атрымалі рабочыя і служачыя Лідскай абутковай фабрыкі. Побач з галоўным корпусам прадпрыемства вырас прыгожы будынак Палаца культуры. Напярэдадні Новага года тут адбыўся першы баль-маскарад, у якім прынялі ўдзел сотні рабочых фабрыкі і члены іх сем'яў.

На здымку: Палац культуры Лідскай абутковай фабрыкі.

Фота **А. Перахода.**
Фотахроніка БЕЛТА.

ВЫСТАЎКА КАРЦІН

Беларускі мастак Ул. Сакалоў стварыў шмат карцін, прысвечаных сучаснаму жыццю.

У Асіповіцкім гарадскім Доме культуры адбылася выстаўка яго работ. Яе наведала больш трох тысяч жыхароў горада. Тлумачэнні даваў аўтар. Мяркуючы па кнізе водгукаў, большасць твораў мастака выклікалі значную цікавасць у гледачоў — жыхароў горада Асіповічы.

В. САМУСІК.

Рэпартаж

Ёсць ля Гомеля Касцюкоўка...

Шаша вырываецца з Гомеля, мінае «гарбаты мост» і ляціць у кірунку Доўска. Зацягнутыя туманам, у драбнюткай золі застылі яромінскія сады. Ствалы яблынь і ігруш пабелены. Здаецца, дрэвы апранулі бялюткія сукенкі. Цудоўна тут вясной, калі чысцюткая кіпень абсыпае кроны дрэў, а ў расчыненыя вокны аўтобуса вецярок-весялун даносіць густы пах квецені.

А рабочы пасёлак Касцюкоўка відаць яшчэ здалёк. У шэрым небе высяцца каміны шклозавода імя Сталіна. На самым высокім з іх выкладзены лічбы — «1932»: шклозавод — першынец першай пяцігодкі.

Аўтобус абмінае стрэчных лоўка,
Снежанькі бадзёрыць халадок.
Добры дзень, пасёлак
Касцюкоўка,
Слаўны і прыгожы гарадок!

Пазнаёміцца заўсёды рады
будзем,
Рады бачыць здаля каміны,
Убачыць, як працуюць твае
людзі,
Як будуюць камунізм яны.

Яшчэ не заходзячы на заводскі двор, адчуваеш дыханне магутнага шклозавода. Прадукцыю яго ведаюць не толькі ў нашай краіне, але і далёка за яе межамі. Колькі цудоўных людзей вырасла тут! Вось брыгада Ніны Карпекінай — калектыў камуністычнай працы. Брыгада рыхтуе шыхту — састаўныя часткі будучага шкла. Дзяўчат у чырвоных касынках, якія працуюць на састаўленні шыхты, добра ведаюць на шклозаводзе, у рабочым пасёлку Касцюкоўцы. Усе члены брыгады выдатна працуюць, усе вучацца, усе ўдзельнічаюць у гуртках мастацкай самадзейнасці пры заводскім Палацы культуры. Нямала цікавага расказала Ніна Карпекіна, як вярнулася з Масквы, з Усесаюзнай нарады разведчыкаў будучыні.

— Будзем, дзяўчаткі, не толькі прыгожа жыць, — сказала Ніна сяброўкам, — але і дамагацца таго, каб кожны чалавек на нашым заводзе стаў ударнікам камуністычнай працы.

Цяпер гэта — не проста словы: на прадпрыемстве нямала брыгад і змен камуністычнай працы. Гэтае ганаровае званне прысвоена змене Аляксандры Туранскай, брыгадзе Эдуарда Самусёва і многім іншым.

А панаглядайце за працай вядомага ў пасёлку шклавара Івана Паўлавіча Аскомы. Вы зразумееце, што чалавек гэты — у душы мастак, і да чаго ж далікатна і ўпэўнена распараджаецца ён такім складаным працэсам, як варэнне шкла. Адзінаццаць грамат у Івана Паўлавіча за выдатную работу, у якую ён укладвае ўсю душу і майстэрства.

— Мы ж працуем для будучыні, для камунізма, — гаворыць Іван Паўлавіч. — Значыць, працаваць трэба з чыстай душой...

З чыстай душой! Бадай, лепш не скажаш. На заводзе зроблена нямала ўдасканаленняў, укаранёна многа рацыяналізатарскіх прапаноў. І зроблены яны людзьмі з чыстай душой, людзьмі камуністычнага заўтра.

Нямала, напрыклад, у саставіцельным цэху каштавала нагрузка і транспарціроўка крэйды і даламіту. Рыдлёўка і ваганетка — вось якія прылады працы былі тут. А цяпер у цэху дзейнічаюць дзве тэхналагічныя механізаваныя паточныя лініі. Іх сканструявалі заводскія канструктары. Адзінаццаць чалавек вызвалілася на гэтым участку, а дзяржаве сэканомлена 6 тысяч рублёў.

Трыццаць пяць тысяч кустарнікаў высаджана сёлета на вуліцах рабочага пасёлка! У зеляніне і завод.

Старшыня пасялковага Савета — энергічная маладая жанчына Ніна Васільеўна Мярзлова называе новыя жылыя дамы, што выраслі за апошнія два — тры гады ў Касцюкоўцы, і жартам скардзіцца:

— Разумееце, не паспяваем прыдумваць новыя назвы для вуліц. Адных Новых у нас налічваецца ажно шэсць. Думаем стварыць журы. Няхай выбіраюць самыя лепшыя назвы. Чаму няма ў нас, скажам, вуліцы Шчасця, вуліцы Светлай або Сонечнай?..

Сапраўды, чаму?

У рабочым пасёлку працуюць новыя спецыялізаваныя магазіны, павільён бытавога абслугоўвання, пабудавана школа-інтэрнат на 920 месц, будзе ўзводзіцца начны прафілакторый для шклозаводцаў, музычная школа. І ўсё гэта — літаральна за якія тры — чатыры гады!

У велізарным Палацы культуры, на другім паверсе, мы сустрэлі мясцовага мастака Уладзіміра Селівестравіча Камоўскага. Толькі што скончыліся заняткі студыі выяўленчага мастацтва. Уладзімір Селівестравіч заканчвае партрэт ветэрана завода Якава Паўлавіча Прахарэнкі. Побач — новыя эскізы, карціны мастака. Вось — новыя цэхі шклозавода, вось — месца, дзе будзе спартыўны гарадок.

Пры палацы працуюць клубы маладой сям'і і старшакласнікаў. Хіба не карысна самому навучыцца кроіць і шыць вопратку для сваіх дзяцей або ўмець размеркаваць сямейны бюджэт? А гэта ж усё ўваходзіць у праграму вечароў клуба маладой сям'і. Асабліва ўдала прайшлі вечары гэтага клуба «Быт — не прыватная справа», «Бацька і маці ў адказе за выхаванне дзяцей» і інш.

Нямала цікавага і ў рабоце клуба старшакласнікаў. Старшынёй савета яго з'яўляецца вучаніца Тамара Сідарэнка. Моладзь сустракалася з удзельнікамі брыгад камуністычнай працы, з ветэранамі завода. На вечар «Завод, на якім працуюць мае бацькі», напрыклад, запрасілі начальніка тэхнічнага аддзела завода Міхаіла Фірэра. Ён расказаў, як будаваўся шклозавод, як расло і пашыралася прадпрыемства. А потым перад удзельнікамі клуба выступала рабочая гвардыя завода — Вольга Міхайлаўна Гурава і Вера Міхайлаўна Пачакаева. Уважліва слухалі прысутныя і расказ аб тым, як працуюць і адпачываюць члены брыгады камуністычнай працы Эдуарда Самусёва.

Шмат цікавага ў рабоце палаца. Хор пад кіраўніцтвам Равуцкага развучвае новыя песні, а танцавальны калектыў — новыя танцы. Самадзейны кампазітар Эдуард Логаш піша новыя музычныя творы.

З верай у сваё цудоўнае Заўтра сустрэў калектыў завода Новы год.

М. ДАНІЛЕНКА.

РЭСПУБЛІКАНСКАЯ ВЫСТАЎКА ВЫЯЎЛЕНЧАГА МАСТАЦТВА

ПОШУКІ НОВАГА

На рэспубліканскай выстаўцы беларускага выяўленчага мастацтва ўпершыню разам з жывапісцамі, скульптарамі і графікамі паказваюць свае творы мастакі прыкладнога жанра.

На выстаўцы прадстаўлены вырабы са шкла беларускіх шклозаводаў «Нёман» і імя Дзяржынскага, кераміка Мастацкага фонду БССР і фарфор Мінскага фарфора-фаянсавага завода.

Адчуваецца новае і свежае, вельмі сучаснае, што выгадна адрознівае творы мастакоў-прыкладнікоў ад экспанатаў іншых раздзелаў выстаўкі. Пошукі новага, імкненне надаць рэчам быту простыя выразныя формы, якія лепш адпавядаюць практычным і эстэтычным запатрабаванням савецкіх людзей, складаюць асноўны напрамак у творчасці прыкладнікоў.

Пошукі новага ў мастакоў двух буйнейшых шклозаводаў Беларусі выяўляюцца перш за ўсё ў тым, што яны працуюць над стварэннем рэчаў масавага ўжытку, а не ўнікальных выставачных узораў. Дэсертныя сервізы, вазы для кветак і садавіны, прызначаныя для стала і ўпрыгожання інтэр'ера, павінны ўвайсці ў штодзённы быт і служыць чалавеку практычна, выхоўваць яго эстэтычна. Таму мастакі дбаюць перш за ўсё пра тое, каб вырабы са шкла былі зручнымі ў карыстанні, нескладанымі ў вытворчасці і даступнымі пакупніку. На выстаўцы прадстаўлена вялікая колькасць экспанатаў, якія адпавядаюць гэтым запатрабаванням: дэсертны сервіз «Летні» і прыбор для варэння, «Каляровыя донцы» мастака шклозавода «Нёман» Л. Мягкавай, прыбор «Народны» мастака таго ж завода Е. Гладкова, дзіцячы прыбор і прыбор для варэння «Бруснічка» Г. Ісаевіч. Усе рэчы зроблены з тонкага бескаляровага шкла, маюць простыя сучасныя формы, упрыгожаны сціплым арнаментам, які падкрэслівае ігру і бляск шкла.

Станоўчым з'яўляецца імкненне выявіць прыгажосць шкла, зусім не аздабляючы яго арнаментам. На выстаўцы ёсць вырабы, выкананыя з рознакаляровага шкла. Прыборы для малака мастака шклозавода імя Дзяржынскага А. Абрамавай і для варэння, зроблены мастаком таго ж завода Н. Растоўцавай, выкананы з тонкага сіняга шкла. Мастакі шклозавода «Нёман» аддаюць перавагу апаламу шклу. Такія прыборы для вады В. Мурахвера і Г. Ісаевіч. Простая форма сасудаў без дэкору або з нязначным прымяненнем яго дае магчымасць паказаць якасць і прыгажосць шкла.

Вялікіх поспехаў дасягнулі мастакі шклозавода «Нёман» у вырабе посуду з цынкасульфіднага шкла. Прыбор для вады В. Мурахвера, ваза для кветак «Гарбуз» Л. Мягкавай і дэкаратыўная ваза Б. Шыманскага даюць поўнае ўяўленне аб дэкаратыўных магчымасцях цынкасульфіднага шкла. Мастацкая вартасць посуду з гэтага шкла павялічваецца тым, што кожны раз атрымліваецца іншае афармленне рэчы. Гэта робіць яе непаўторнай, адсутнічае штамп, амаль непазбежны ў творах мастацкай прамысловасці.

Апроч такіх важных якасцей, як зручнасць у карыстанні, прастата выканання і даступнасць масаваму пакупніку, твор прыкладнога мастацтва павінен несці ў сабе элементы прыгожага. Без гэтай якасці рэч траціць права называцца творам мастацтва. Зграбнасць рэчаў са шкла, экспанаваных на выстаўцы, — таксама вынікі пошукаў новага.

Стала пашыранай думка: чым больш аздоблена рэч, чым больш на яе затрачана дарагіх матэрыялаў, тым яна лепшая, прыгажэйшая. Гэтая думка цалкам абвяргаецца вырабамі, прадстаўленымі на выстаўцы. Прыгажосць вырабаў са шкла дасягаецца не вычварнасцю формы і дэкарыраваннем яе. Мастакі знаходзяць выразнасць мастацкага вобраза ў строгіх прапорцыях рэчы, у стройным сілуэце яе, умела спалучаючы пластычнае вырашэнне з дэкорам. Яркім прыкладам у гэтых адносінах з'яўляецца прыбор «Бочка» Г. Ісаевіч. Графін і келіхі з дымчастага шкла маюць форму бочкі і кадушак, гэтую форму падкрэслівае лінейная строгая гравіроўка. Умеранае выкарыстанне дэкору характэрна для сучаснага стылю прыкладнога мастацтва. Л. Мягкава ў прыборы для вады з марлётавага і жоўтага шкла зусім адмаўляецца ад дэкору і знаходзіць вобразнае вырашэнне ў проціпастаўленні формы, колеру збана і кубкаў. Форма цёмнага збана вынікае з уласцівасцей самога матэрыялу — ён нагадвае вялікую шкляную кроплю. Яго форма і колер проціпастаўлены шырокім неглыбокім жоўтым кубкам. Гэта дае магчымасць мастаку падкрэсліць харawство кожнай рэчы, і ў гэты ж час яны з'яўляюцца адзіным цэлым. Іх аб'ядноўвае ўмела знойдзеная форма, уласцівая толькі шклу. Падобнае вырашэнне дае магчымасць паказаць бліскучыя дэкаратыўныя магчымасці шкла. Гэтыя якасці мае цэлы рад рэчаў — вазы з чырвонага з крыялітам шкла Мурахвера і Мягкавай «Паласатая», «Сунічка», дэкаратыўная ваза Гладкова «Асенняя», дэкаратыўная ваза «Бутыль» Мягкавай з марблітавага шкла з крыялітавай ніткай і іншыя.

У гэтым жа напрамку працуюць мастакі пры стварэнні асобных рэчаў з больш дарагога шкла. Прыгожы прыбор для садавіны «Гарох» стварыла А. Абрамава, у якім акруглая мяккая форма рэчаў падкрэсліваецца дэкорам — бескаляровымі гранёнымі кругамі на марганцавым фоне. Адлюстроўваючыся на сценках рэчаў, яны надаюць ім своеасаблівую прыгажосць. Асабліва ўдалае вырашэнне знайшла Абрамава ў дэкаратыўнай вазе «Сланечнік» з жоўтага крышталю. На амаль круглай паверхні вазы размешчаны сланечнікі, выкананыя рознымі прыёмамі гранення. Мажорнасць гучання, выразнасць і святочнасць дасягаюцца выдатнай чысцінёй крышталю і багатай ігрой граней. Падобнае ж удалае спалучэнне формы, колеру і дэкору знойдзена Мягкавай у вазе для кветак і для садавіны з зялёнага тоўстага шкла. Высокая форма вазы для кветак характэрна шырокімі вертыкальнымі гранямі, а чоўнападобная форма посуду для садавіны падкрэсліваецца праменнямі грані, якія надаюць бляск і прыгажосць шклу.

Асобнае месца займаюць на выстаўцы творы са шкла, на якіх нанесены малюнкі. Мурахвер прадставіў два дэкаратыўныя блюды «Біцюг» і «Залаты волас», вазы «Чапля» і «Лодачка», у якіх мастак выяўленчыя матывы імкнуўся вырашыць у адпаведнасці з сучаснымі патрабаваннямі прыкладнога мастацтва, звязаць адлюстраванне з формай і прызначэннем рэчаў. Усе вырабы з'яўляюцца безумоўнай удачай мастака. Выяўленчыя элементы вельмі арганічна размяшчаюцца на плоскасці рэчы, розныя прыёмы апрацоўкі не толькі паказваюць якасці шкла, але і дапамагаюць успрыймаць кампазіцыйнае вырашэнне блюд.

Паспяхова выступіў на выстаўцы майстар шклозавода «Нёман» С. Багінскі, які паказаў цацкі са шкла: «Жыраф», «Цюлень», «Слон» і «Качаня». Яны нясуць у сабе элементы народнай цацкі і адраджэнне яе ў шкле можна вітаць, як станоўчы факт. Апроч таго, аўтар здолеў знайсці цікавае вобразнае вырашэнне ў адлюстраванні жывёл, некалькі ўтрыруючы форму, надаючы жывёлам камізм і некаторую наіўнасць.

Значную цікавасць маюць творы з крышталю, выкананыя таксама ў адпаведнасці з патрабаваннямі прыкладнога мастацтва. Гэтае новае знойдзена як у прастаце форм, так і ў строгасці і навізне дэкаратыўнага афармлення крышталю. Замест звычайнай дробнай алмазнай грані, ужываецца шырокая грань і пескаструменная апрацоўка. Аб'яднанне гэтых прыёмаў дазваляе мастакам дасягаць выдатных вынікаў. Эфектныя вазы майстра шклозавода імя Дзяржынскага С. Грахоўскага «Хрызантэма» і «Шахматная», туалетны прыбор «Сняжынка» Мягкавай і ваза для садавіны Ісаевіч, дзе прыгажосць і празрыстасць крышталю гучаць мацней у злучэнні з матавай паверхняй рэчаў.

На працягу мінулага года мастакі шклозаводаў працавалі над творамі, якія нясуць у сабе нацыянальныя беларускія элементы. Першыя крокі ў гэтай галіне зроблены ўдала. Мастакам шклозавода «Нёман» Мурахверу і Мягкавай удалося вырашыць у шкле посуд, які нагадвае па форме старадаўнюю беларускую бытавую кераміку. Той жа прыём дае магчымасць стварацъ на заводзе ў масавай колькасці нацыянальныя сувеніры са шкла — невялікі разнастайны посуд, які паўтарае па форме народную кераміку.

Першае выступленне мастакоў шкляной прамысловасці на рэспубліканскай выстаўцы, безумоўна, можна лічыць удалым. Станоўчым з'яўляецца шырокае выкарыстанне багацейшых магчымасцей шкла, імкненне да стварэння простых, прыгожых і выразных рэчаў, якія адпавядаюць новаму сучаснаму інтэр'еру.

Бядней прадстаўлены на выстаўцы фарфор і кераміка. Гэта тым больш крыўдна, што Беларусь славілася ў старажытнасці народнай керамікай і адраджэнне яе ў наш час — важная задача мастакоў.

Мінскі фарфора-фаянсавы завод экспанаваў на выстаўцы вазы для кветак рознай формы і некалькі статуэтак. Пры першым поглядзе на гэтыя рэчы адчуваецца, што мастакі завода стараюцца ісці ў нагу з агульнай лініяй развіцця сучаснага прыкладнога мастацтва. Вазы для кветак «Вярба», «Чорныя кроплі», «Чарот» мастака В. Кірыленкі маюць прыгожыя абрысы і сціплы, але выразны дэкор, які падкрэслівае форму рэчы. Цікава вырашана насценная кветніца, жоўтая паліва якой добра павінна глядзецца на фоне сцяны. Менш удалыя статуэткі, выкананыя па эскізах І. Краўчанкі і А. Каўрыжкіна. У іх аўтары не здолелі знайсці неабходнага абагульнення ў вырашэнні вобраза. Яны вельмі шматслоўныя і дробныя, дэкор не робіць іх лепшымі, аўтары роспісу ідуць тут не па лініі абагульнення, а ўносяць роспісам яшчэ большую дробнасць.

Сучаснае вырашэнне настольнай скульптуры знайшлі мастакі керамічнага цэха Мастацкага фонду БССР. «Пантэры» Н. Рыжанкова, «Зубр» і «Куніца» Ф. Зільберта маюць выразны сілуэт, які дасягаецца шляхам максімальнага абагульнення формы і ўмоўнасці дэкору. Мастакі скупымі сродкамі здолелі перадаць характэрныя звычкі жывёл. Але ў некаторых скульптурах тых жа аўтараў мы не знаходзім неабходных абагульненняў і ўмоўнасці, што значна зніжае іх мастацкую якасць.

На выстаўцы ёсць розныя формы вазы для кветак і кісцей, дэкаратыўныя талеркі, збаны з керамікі. Ва ўсіх гэтых рэчах адчуваецца імкненне мастакоў знайсці новыя формы і сучасны дэкор (дэкаратыўныя талеркі Л. Чамякова, вазы Ф. Зільберта, збаны І. Харламава). Правільнае керамічнае вырашэнне знайшла ў сваіх творах Л. Каджар. Яе збаны вырашаны ў духу народнай беларускай керамікі, а па форме і па дэкору нясуць у сабе рысы сучаснасці. У прадстаўленых рэчах адчуваецца правільны напрамак, узяты мастакамі.

Праўда, імкненне да наватарства і арыгінальнасці прыводзіць іншы раз мастакоў да памылковага вырашэння, надае іх творам эксперыментальны характар, сумніцельны па дасягнутаму выніку.

Цяжка меркаваць па першых працах аб далейшым развіцці беларускай керамікі. У керамістаў ёсць пэўны напрамак, але гэта яшчэ пошукі, якія неабходна працягваць як у плане стварэння мастацкага вобраза, так і ў плане тэхнічнага ўдасканалення іх. Важнай і неабходнай якасцю беларускай керамікі павінен стаць ярка выяўлены нацыянальны характар яе. Наша кераміка таксама павінна мець сваё аблічча, як кераміка Украіны, Прыбалтыкі, Расіі.

Перад мастакамі прыкладнога мастацтва пастаўлены вялікай важнасці задачы — ствараць рэчы зграбныя і зручныя ў быце і не толькі ствараць, але і дамагацца іх масавай вытворчасці. Знаёмства з творамі прыкладнога мастацтва, экспанаванымі на рэспубліканскай мастацкай выстаўцы, дае падставу меркаваць, што беларускія мастакі-прыкладнікі здольны выканаць гэтыя задачы.

І. ПАНЬШЫНА.

Вокладкі новых кніг, якія выйшлі ў Дзяржаўным выдавецтве БССР: «Ключы жураўлінія» М. Аўрамчыка, «Дзеці з нашага двара» З. Эргле (пераклад П. Рунца), «Шлях да праўды» П. Шастакоўскага, «Афэрдзіта зноў у вёсцы» Стэр'ё Спасэ (пераклад Л. Салаўя).

Сям'я музыкантаў

Скрыпку, піяніна, акардэон і іншыя музычныя інструменты сустрэнеш цяпер у многіх дамах гарадскога пасёлка Скідзель і навакольных вёсак.

Вось, напрыклад, у сям'і Аляксея Антонавіча Казячага ёсць гармонік, акардэон, трубы, гітара, балалайка. Добрым спадарожнікам у жыцці гэтай сям'і стала і песня. Дзіва што! Гэта ж сям'я музыкантаў. Галава сям'і Аляксей Антонавіч сам больш дваццаці год займаецца музыкаю. Ён прывучае да музыкі і сваіх дзяцей — Валянціна і Алу. Яны — актыўныя ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці.

Дванаццацігадовая Ала захапляецца ігрой на акардэоне і гітары, часта выступае ў канцэртах школьнага харавога гуртка ў Доме піянераў. Чатырнаццацігадовы Валянцін неразлучны з баянам. Хлопца заўсёды можна бачыць у першым радзе аркестра пры раённым Доме культуры.

Любоў да песні, музыкі перадаецца ў сям'і Казячых з пакалення ў пакаленне.

— Яшчэ мой дзед, — прыгадвае Аляксей Антонавіч, — і бацька былі заўзятымі аматарамі музыкі. Яны не толькі ігралі, але і самі выраблялі інструменты. І цяпер, як бачыце, наша тройка працягвае гэтую добрую традыцыю.

Я слухаў, як Аляксей Антонавіч з дзецьмі выконвалі ўтраіх вальс «Бярозка», і думаў: так, добрая музыка сапраўды ўпрыгожвае жыццё.

Ів. КРЫШАЛОВІЧ.

Скідзель.

Нам пішуць

На «Гомсельмашы» пабывалі артысты Бабруйскага драматычнага тэатра. У заводскім Палацы культуры яны паказалі спектакль па п'есе «Курортнае знаёмства» В. Віннікава і В. Крахта. У адной з галоўных ролей (Маргарыта Громава) выступіла артыстка Л. Місько. Яшчэ зусім нядаўна яна працавала на «Гомсельмашы», удзельнічала ў заводскай мастацкай самадзейнасці. На сустрэчу з былой работніцай, а зараз прафесіянальнай артысткай прыйшло 500 камбайнабудаўнікоў.

В. СЯМЁНАЎ.

* * *

Вязкоўская сельская бібліятэка Брагінскага раёна адкрыла ў вёсках Багушы і Хатучы пункты выдачы кніг. За апошні час актывісты бібліятэкі правялі дзве канферэнцыі юных чытачоў, гутаркі і агляды навінак дзіцячай літаратуры.

Я. КРАЎЧАНКА.

* * *

255 чытачоў наведваюць Браніслаўскую сельскую бібліятэку Жыткавіцкага раёна. Гэта рабочыя саўгаса «Жыткавіцкі». За апошнія дзесяць месяцаў звеннявы будаўнічай брыгады саўгаса Казімір Маслоўскі прачытаў звыш 50 кніг па розных галінах ведаў.

А. КАВАЛЁЎ.

* * *

Бялыніцкая раённая бібліятэка правяла абмеркаванне кніг «Трывожнае шчасце» І. Шамякіна і «Вяртанне ў жыццё» Шашміна, а таксама літаратурныя вечары, прысвечаныя жыццю і творчасці А. Чэхава і Л. Талстога.

В. КУЗЬМІН.

Для ўніверсітэтаў культуры

У цэнтральных выдавецтвах краіны ў 1961 г. выйдуць кнігі і брашуры, альбомы з рэпрадукцыямі ў дапамогу слухачам універсітэтаў культуры. Уся гэтая папулярная і агульнадаступная літаратура дапаможа ў выхаванні добрых эстэтычных густаў сярод шырокіх мас.

Выдавецтва «Савецкі кампазітар» прадоўжыць пачаты ў 1959 г. выпуск серыі брашур «У дапамогу слухачам народных універсітэтаў культуры. Гутаркі аб музыцы». Брашуры прысвечаны асобным этапам развіцця рускай дарэвалюцыйнай і савецкай музыкі, творчасці выдатных кампазітараў і выканаўцаў.

Дзяржаўнае выдавецтва музычнай літаратуры выдасць серыю «Першапачатковая музычная бібліятэка», разлічаную на самыя шырокія колы чытачоў, а таксама прадоўжыць выпуск кніжных серый «Музычныя формы і жанры» і «Бібліятэка аматара музыкі».

У новым годзе ў продажы з'явіцца папулярная літаратура па выяўленчаму мастацтву. «Савецкі мастак» выдае ілюстраваную масавую серыю брашур «Гутаркі аб мастацтве». У яе ўвойдзе 20 брашур, якія асвятляюць асноўныя пытанні архітэктуры, жывапісу, скульптуры, графікі, дэкаратыўнага мастацтва. У мінулым годзе ўжо выйшаў першы выпуск серыі.

«Бібліятэку па выяўленчаму мастацтву для слухачоў народных універсітэтаў культуры, мастацкай самадзейнасці і школьных бібліятэк» выпусціць выдавецтва Акадэміі мастацтваў СССР. У яе ўвойдуць 50 добра ілюстраваных нарысаў па асноўных пытаннях тэорыі і гісторыі выяўленчага мастацтва, што ахопліваюць усе этапы гісторыі сусветнага мастацтва са старажытных часоў і да сённяшняга дня.

Маленькія кніжкі, якія пазнаёмяць з лепшымі творамі айчыннага выяўленчага мастацтва, будзе выдаваць «Савецкі мастак».

Апроч кніг слухачы ўніверсітэтаў культуры атрымаюць серыю рэпрадукцый карцін, мастацкіх паштовак і альбомаў. «Савецкі мастак» выдасць серыю рэпрадукцый карцін «Бібліятэчка слухача народнага ўніверсітэта культуры». У 1961 г. выйдзе восем выпускаў, прысвечаных асноўным відам і жанрам савецкага выяўленчага мастацтва. Кожны выпуск складаецца з 10—12 рэпрадукцый, уступнага тэксту па тэме і анатацый да карцін.

У 1961 г. Выдавецтва выяўленчага мастацтва плануе выданне спецыяльнай серыі падборак мастацкіх паштовак «У дапамогу слухачам народных універсітэтаў культуры. Гісторыя рускага і зарубежнага выяўленчага мастацтва». Выйдзе 17 падборак паштовак (248 назваў). Паштоўкі анатаваныя. Кожны камплект будзе суправаджацца артыкулам аб развіцці мастацтва таго ці іншага перыяду. Падборкі паштовак зручныя для дэманстрацыі праз эпідыяскоп у час лекцый і гутарак.

Выдавецтвам выяўленчага мастацтва будуць прадоўжаны таксама выпускі масавых серый альбомаў: «Майстры рускага мастацтва», «Майстры мастацтваў народаў СССР» і «Майстры зарубежнага мастацтва».

Набыццё новых папулярных серый кніг і ілюстраваных матэрыялаў дасць магчымасць масавым бібліятэкам задаволіць растучыя запатрабаванні на літаратуру па мастацтву, забяспечыць базу для папулярызацыі мастацтва сярод самых шырокіх мас насельніцтва.

В. ДЫШЫНЕВІЧ.

З песняй і праца спорыцца

Загадчыца Суражскага сельскага клуба Леакадзія Удовіч рэгулярна наведвае цэнтральную ферму сельгасарцелі імя Леніна. Дзяўчына чытае даяркам і свінаркам газеты, праводзіць з імі гутаркі.

Пасля заканчэння работы збяруцца, бывала, даяркі і свінаркі ў чырвоным кутку і спяваюць да пазна песні. І вось аднойчы перад тым, як ісці дадому, Леакадзія сказала:

— Калі паглядзець бюлетэнь спаборніцтва жывёлаводаў раёна, то вы заўсёды ідзяце ўперадзе, а вось у песнях і танцах — апошнія. Трэба, каб і тут вы былі першыя.

Па-рознаму паставіліся жывёлаводы да прапановы Леакадзіі стварыць сваю мастацкую самадзейнасць.

— Не для нас гэта. Тут хоць бы з работай справіцца,—гаварылі некаторыя.

Але старшыня праўлення калгаса т. Сяльвашка паставіўся да прапановы камсамолкі з цікавасцю.

— Добрую ты справу задумала. Відаць, не ўсё роўна табе, як праводзяць свой адпачынак жывёлаводы.

Пасля гутаркі са старшынёю калгаса Леакадзія прапанавала даяркам паслухаць гутарку аб лепшых харавых калектывах рэспублікі, расказала і аб хоры сельгасарцелі «Зара», кіраўнік якога быў узнагароджаны Граматай Вярхоўнага Савета БССР.

На гэты раз даяркі не адмаўляліся ад прапановы загадчыцы клуба, каб арганізаваць на ферме мастацкую самадзейнасць. Быў складзен спіс жадаючых, і пачаліся рэпетыцыі. Удовіч расказвала ўдзельнікам самадзейнасці пра аўтараў тэкстаў і музыкі. Гэта яшчэ больш прышчапляла любоў да самадзейнасці, пашырала кругагляд жывёлаводаў.

Першае выступленне іх адбылося на сцэне калгаснага клуба. Цёпла і сардэчна спявалі жывёлаводы. І не дзіва, што яны заваявалі сімпатыі слухачоў.

М. ТУМАНАЎ.

Іўеўскі раён.

ПРАПАГАНДЫСТ БЕЛАРУСКАЙ КНІГІ

Любяць кнігу ў Навагрудскім тэхнікуме савецкага гандлю. У вольны ад заняткаў час студэнты наведваюць сваю бібліятэку. Бібліятэкарам тут працуе Канстанцін Сямёнавіч Федаркевіч, які карыстаецца павагай сярод калектыву тэхнікума.

Самае характэрнае ў працы Канстанціна Сямёнавіча — яго ўменне прышчапіць любоў студэнтам да літаратуры. Каля 150 студэнтаў тэхнікума — актыўныя чытачы твораў беларускіх пісьменнікаў. Толькі за прайшоўшы год у бібліятэку, у якой налічваецца 30 тысяч тамоў, паступіла каля 700 новых беларускіх кніг.

Па ініцыятыве Федаркевіча ў бібліятэцы часта праводзяцца літаратурныя вечары па творах беларускіх аўтараў. За апошні час праведзены канферэнцыі чытачоў па раманах Міхася Лынькова «Векапомныя дні», Петруся Броўкі «Калі зліваюцца рэкі», Івана Шамякіна «Крыніцы».

М. ПАШКЕВІЧ,
студэнт Навагрудскага тэхнікума савецкага гандлю.

У НАГУ З ЖЫЦЦЁМ

Веткаўская раённая бібліятэка шырока прапагандуе літаратуру, імкнучыся штодзённа павялічваць колькасць сваіх чытачоў. У калгасы накіравана больш 50 бібліятэчак-перасовак. У памяшканні бібліятэкі маляўніча афармлены стэнды з матэрыяламі XXI з'езду КПСС, рэкамендацыйныя спісы літаратуры. Ёсць кніга водгукаў аб прачытаных кнігах. З кастрычніка залеташняга года тут адкрыты свабодны доступ чытачоў да кніжных паліц. У выніку стала значна больш чытачоў і кнігавыдач. Асабліва ўзрос вопыт на навуковую літаратуру.

Летась па ініцыятыве бібліятэкі і раённай газеты «Пад ленінскім сцягам» праведзена завочная канферэнцыя чытачоў — «Кніга— твой лепшы сябра». У ёй прынялі ўдзел людзі розных прафесій. Цікавы быў водгук галоўнага агранома раённай інспекцыі І. Асонава на кнігу С. Шышкова «Вырошчванне кукурузы ў БССР». Даярка В. Лебедзева пісала: «Я скончыла восем класаў і пайшла працаваць даяркай. Цяжка было спачатку. У рабоце напаткала шмат незнаёмага і незразумелага. Тады звярнулася да кніг. І яны мне дапамаглі»...

Раённая бібліятэка праводзіць канферэнцыі чытачоў, вечары пытанняў і адказаў, вечары адпачынку моладзі. Асабліва цікавай была канферэнцыя чытачоў «Наш раён у сямігодцы».

Работнікі бібліятэкі выступаюць з дакладамі і гутаркамі перад насельніцтвам. У клубе ткацкай фабрыкі адбыўся вечар «Гераічны шлях камсамола Беларусі». З дакладам выступіла супрацоўніца бібліятэкі Любоў Каешка.

Л. КАРМАЧОЎ,
інструктар Веткаўскага РК КПБ.

По гарадах краіны.

На здымку: помнік вядомаму ўральскаму пісьменніку Паўлу Пятровічу Бажову ў Свярдлоўску.

Фота **М. Рубінштэйна.**

РАДАВЫЯ НАРОДНАЙ БАРАЦЬБЫ

Калі ў прозу прыходзіць аўтар, які раней выступаў у крытыцы, гэта і радуе і крыху насцярожвае. Насцярожвае таму, што нярэдка крытык і ў мастацкім творы застаецца самім сабой; ён добра ведае знойдзеныя і апрабіраваныя другімі мастацкія прыёмы, «сакрэты» прафесіянальнага майстэрства, словам, усю так званую літаратурную «кухню», але сам не ўмее мысліць па-пісьменніцку. І няхай сабе ён добры, нават таленавіты крытык, гэта яшчэ не азначае, што ён будзе такім жа добрым пісьменнікам, бо талент мастака і талент крытыка, маючы шмат агульнага, усё ж далёка не ідэнтычныя. Гэта розныя таленты. І не так часта здараецца, каб адзін чалавек валодаў імі абодвума.

Шчыра кажучы, з некаторым недаверам бярэшся чытаць раман «Вайна пад стрэхамі», напісаны вядомым беларускім крытыкам Алесем Адамовічам *). Аднак недавер аказваецца беспадстаўным: аўтару ўдалося стварыць цікавы, сапраўды значны твор, які сведчыць, што ў Алеся Адамовіча крытычны талент шчасліва спалучаецца з не менш моцным талентам раманіста.

Вядома, папярэдняя літаратурна-крытычная дзейнасць аўтара адбілася на творы, але не адмоўна, а станоўча. У пэўнай ступені кампенсаваўшы адсутнасць чыста пісьменніцкага вопыту, яна дазволіла Алесю Адамовічу пачаць шлях у мастацкай прозе адразу з вялікага і цікавага рамана.

Думаецца, не будзе перабольшаннем сказаць, што гэты раман па сваіх тэндэнцыях належыць да такіх твораў апошніх год аб вайне, як «Жывыя і мёртвыя» К. Сіманава, «Пядзя зямлі» Р. Бакланава, «Апошнія залпы» Ю. Бондарава, «Агонь і снег» І. Шамякіна, «Жураўліны крык» В. Быкава і інш. «Вайну пад стрэхамі» зблíжае з гэтымі творамі падкрэсленае імкненне аўтара ў кожным слове, у кожнай дэталі заставацца верным суровай праўдзе жыцця, жаданне глыбей за сваіх папярэднікаў і, значыць, у многім па-новаму асэнсаваць падзеі вайны, паглядзеўшы на іх перш за ўсё вачыма радавых удзельнікаў, што на сваіх плячах вынеслі асноўны цяжар пакут, якія выпалі на долю народа — перамоўцы над фашызмам.

Былы партызан, Алесь Адамовіч добра ведае вайну, яе нягоды і жахі. З дакладнасцю чалавека, які ўсё пабачыў сам, перадае ён атмасферу першых дзён фашысцкай акупацыі, паказвае, як простыя, здавалася б, нічым не выдатныя савецкія людзі станавіліся ў шэрагі барацьбітоў.

Перад намі Толікава маці, аптэкарка Ганна Міхайлаўна Корзуніха, пра якую нядобразычліўцы кажуць, што яна «з кулачкоў». Яе бацьку, жылаватага старога, і на самой справе ў свой час раскулачылі і накіравалі ў «месцы не вельмі аддаленыя». Праўда, Корзуніха яшчэ раней пайшла з дому, не паладзіўшы з бацькам, бо той «хацеў аддаць яе за багатага хутараніна-ўдаўца і ніяк не мог прымірыцца з тым, што ў дачкі— таксама моцны характар». Але яна не адмаўлялася ад родных, не парывала з імі канчаткова, адкрыта спачувала суседцы і сяброўцы Грабоўскай, якая таксама страціла мужа, хоць ён нікому нічога дрэннага не зрабіў, «мухі не пакрыўдзіў».

Калі ж прыйшлі ворагі, старыя, амаль забытыя непрыемнасці і сапраўдныя ці ўяўныя крыўды для Корзунiхі здаліся нечым даўнім і неістотным. Яны адступілі на задні план перад галоўным, больш важным — перад неабходнасцю змагацца з заваёўнікамі, бараніць Савецкую ўладу. «Я за бацьку не крыўдзілася,— разважае Ганна Міхайлаўна з Уладзікам Грабоўскім,— а за братоў думалася... Мінулае асталося ззаду. Галоўнае — дзеці. У іх будучыня была, а гэта для мяне, для кожнай маці — галоўнае. Свая радзіма — як маці. А чужак заўсёды чужак. Можаш на людзей крыўдзіцца, на каго хочаш, але не на радзіму».

Вось чаму Ганна Міхайлаўна ўжо не можа падтрымаць Грабоўскую, якая і цяпер, у часіну вялікага ўсенароднага гора, «акрамя крыўды сваёй, нічога ведаць не здольна».

Як і кожная маці, Корзуніха больш ад усяго хвалюецца за жыццё дзяцей. Ды яна і сама адчувае немалы страх перад жахлівай навалай. Пісьменнік не ўтойвае, што бываюць хвіліны, калі страх за дзяцей як быццам раздаўлівае, паралізуе жанчыну. І тады з яе вуснаў зрываюцца словы асуджэння па адрасу тых, хто не скарыўся, хто змагаецца з няўмольным ворагам, які адказвае на гэта лютымі расправамі. І ўсё ж небяспека не можа канчаткова зламаць волю Ганны Міхайлаўны. Недзе ў падсвядомасці ў жанчыны жыве і б'ецца знешне не вельмі лагічная, бадай, крыху парадаксальная, але, па сутнасці, глыбока праўдзівая думка: можна і трэба рызыкаваць усім, нават дзецьмі, дзеля іх жа будучыні. Да таго ж Корзуніха залішне чалавечная і высакародная, каб спакойна бачыць людскія пакуты і не спрабаваць аблегчыць іх. Іменна так, з дапамогі пакутуючым у варожым палоне савецкім людзям пачынае рабіць Ганна Міхайлаўна першыя рэальныя крокі ў падпольнай дзейнасці. А калі пачатак зроблены, тады ўжо амаль непрыкметна атрымліваецца, што ў барацьбу ўцягваюцца і старэйшы сын Аляксей, і малодшы Толя, і іншыя людзі, блізкія і дарагія аптэкарцы.

Асабліва прывабная Корзуніха ў трэцяй частцы рамана з характэрнай назвай «Пра маці можна расказваць бясконца». Тут яна праходзіць праз самыя складаныя і цяжкія выпрабаванні, выяўляючы сваю душэўную веліч і маральную сілу.

Псіхалагічнае напружанне і драматызм дасягаюць найбольшага напалу і кандэнсацыі ў тую трывожную ноч, калі аптэкарчын швагер Павел, ратуючыся ад пагрозы арышту, пакідае пасёлак. Велізарная небяспека навісае над Ганнай Міхайлаўнай і яе дзецьмі. Вядома, прасцей за ўсё было б і ёй пайсці з Паўлам. Але жанчына баіцца прыняць паспешлівае рашэнне. «Маці ведала,— падкрэслівае аўтар,— што рана ці позна яна павядзе дзяцей у партызаны». Але калі давялося вырашаць сёння, зараз, ёй стала страшна. Яна ўспомніла, як бялелі на падводах целы партызан, якіх прывезлі тады да камендатуры. Сярод забітых былі навічкі, яны і ад хат сваіх не паспелі адыйсці: яшчэ на досвітку маці выпраўлялі іх у партызаны. А што, калі і яна паспяшаецца і якраз падставіць дзяцей пад тую выпадковасць, якую тыя няшчасныя навічкі маглі б абыйсці, каб пайшлі адным толькі днём пазней. Як толькі яна і сыны яе пакінуць пасёлак, яны памяняюцца ролямі. Не яна, а дзеці будуць кожны дзень тварам да твару з небяспекай, на іх, такіх насцярожаных і нявопытных, усё ляжа. Гэта прыйдзе рана ці позна. Усё ж лепш няхай — пазней. Хоць і страшна рызыкаваць, заставацца пасля таго, як сям'я стала «партызанскай», але тут небяспека звыклая, і яна мае магчымасць змагацца з ёю. А там, у лесе, ёй застанецца толькі баяцца за сваіх дзяцей. «Што рабіць?» — шукае і ніяк не знаходзіць адказу Корзуніха. Можа, яна і рызыкнула б, павяла дзяцей насустрач лёсу. Але ёй не дае спакою другая вельмі важная думка — засталіся непапярэджанымі іншыя падпольшчыкі, бо ўсё здарылася так знянацку. І жанчына, стараючыся ашукаць сябе пустой надзеяй, вырашае застацца. «Ганна Міхайлаўна ведала, што калі яна застанецца і здолее адвесці небяспеку ад свайго дома (пасля ўсяго, што было, жанчына гатова была верыць, што ёй гэта ўдасца), яна адвядзе небяспеку і ад іншых».

Прыходзіць раніца — і надзея, цяпер такая недарэчная, нават дзікая, канчаткова знікае. Спахапіўшыся, Корзуніха паспешліва выпраўляе дзяцей, а сама, ужо ні на што не спадзеючыся, усё ж такі застаецца, застаецца амаль на верную пагібель.

«Маці нават усміхалася.

— Калі я адна, я смелая. Толькі ідзіце хутчэй.

Маці ўсміхалася, толькі б не думалі пра яе. Амаль выпхнула дзяцей з дому. І толькі ў сенцах прашаптала:

— Калі што, глядзіце, заклінаю вас, дзеткі, не ўздумайце вяртацца самі...— Маці пабаялася нават пацалаваць дзяцей, толькі б пайшлі. З сенцаў глядзела ім услед, знясілеўшы ад думкі, што бачыць дзяцей у апошні раз. Ісці следам? Не, яна павінна быць на месцы, дома, пакуль іх могуць яшчэ перахапіць».

Праўда, усё канчаецца даволі шчасліва. Але шчаслівая развязка складанай і выключна драматычнай сітуацыі ўспрымаецца літаральна як цуд, верагодны, псіхалагічна добра матываваны сутыкненнем розных характараў, моцных пачуццяў, тэндэнцый і імкненняў, аднак усё ж цуд. Зразумела, ён адбыўся не сам сабою. Яго зрабіла маці, яе амаль бязмежная вытрымка, яе чалавечнасць, любоў і самаахвярнасць. Але і без гэтага цуда высакароднасць, прывабнасць і сіла характару маці заявілі аб сабе досыць моцна і пэўна. Яны выявіліся ўжо ў тым, што ў рашаючую хвіліну жанчына ішла на смерць, думаючы зусім не аб сабе, а толькі аб дзецях, аб другіх людзях, таварышах па жыццю і барацьбе. І пісьменнік здолеў пераканаўча паказаць, што для Корзуніхі гэткі крок быў не толькі натуральным, але і адзіна магчымым.

А ўвогуле трэба сказаць, што эпізоды, прысвечаныя як быццам сціпламу і на першы погляд не вельмі значнаму, а на самой справе вялікаму подзвігу жанчыны-маці, якая згаджалася ахвяраваць сабой, ратуючы іншых,—належаць да лепшых, найбольш прачулых і хвалюючых старонак рамана.

Выключную цеплыню і пяшчотнасць апавяданню пра маці надае і тое, што аўтар вельмі часта глядзіць на яе вачыма Толіка, у якіх свеціцца трапяткая сыноўняя любоў, кідаючы своеасаблівы водсвет на ўсё аблічча жанчыны, на яе дзеянні і ўчынкі.

Адна з аўтарскіх удач і вобраз Віктара. Асабліва запамінаецца вельмі дакладна напісаны апошні паядынак гэтага валявога бескампраміснага хлопца з немцамі і паліцэйскімі.

І ўсё ж пісьменнік залішне жорстка абыйшоўся з Віктарам, калі, накіраваўшы яго ў паліцыю для падпольнай работы, прымусіў не толькі

*) **Аляксандр Адамовіч.** Вайна пад стрэхамі. Дзяржаўнае выдавецтва БССР. Мінск. 1960. (На рускай мове).

ВЫДАТНЫ ВУЧОНЫ

Да 100-годдзя з дня нараджэння Я. Ф. Карскага

Сярод слаўных імён, што складаюць гордасць беларускага народа, імя выдатнага вучонага акадэміка Яўхіма Фёдаравіча Карскага — на пачэсным месцы.

Нарадзіўся ён 1 студзеня 1861 г. у в. Лаша Гродзенскай губерні ў сям'і настаўніка пачатковай школы. Вялікая сям'я, у якой адных дзяцей было васьмёра, жыла бедна. На характар будучага вучонага [illegible] Карскі ў дзяцінстве [illegible] шырока пазнаёміцца з жыццём беларускага народа, навучыўся паважаць і палюбіў чалавека працы.

Пачатковую адукацыю Я. Карскі атрымаў у Ятранскім народным вучылішчы Навагрудскага павета, а сярэднюю — у Мінску. У 1881 г. Я. Карскі паступіў у Нежынскі гісторыка-філалагічны інстытут і пачаў настойліва рыхтавацца да навуковай дзейнасці ў галіне філалогіі: вывучыў усе славянскія мовы, а таксама грэчаскую, лацінскую, санскрыт, [illegible] метадам у мовазнаўстве. Бліскуча закончыўшы інстытут, [illegible] Карскі [illegible] Аднак неабходнасць матэрыяльна дапамагаць сям'і [illegible] у Віленскай гімназіі.

З 1893 г. Карскі чытае лекцыі ў Варшаўскім універсітэце і вядзе шырокую навуковую работу. Спачатку яму прысвойваецца званне прафесара, а ў 1905 г. выбіраюць рэктарам універсітэта.

У 1916 г. Карскі пераязджае ў Петраград, які быў у той час цэнтрам філалагічнай думкі Расіі, і застаецца працаваць там да канца жыцця. Памёр ён 29 красавіка 1931 г.

Навуковыя інтарэсы Я. Карскага былі надзвычай шматгранныя. Яму належыць каля тысячы прац у галіне славянскага мовазнаўства, літаратуразнаўства, палеаграфіі і этнаграфіі. Шырока вядома дзейнасць Карскага як рэдактара навуковых выданняў, аўтара вучэбных дапаможнікаў і выхавацеля маладых вучоных. Аднак асноўную частку яго навуковай спадчыны складаюць даследаванні па беларускай мове, літаратуры і этнаграфіі, працы, якія ўславілі не толькі імя аўтара, але і народ, сынам якога ён быў.

Велізарнае грамадзянскае значэнне подзвігу вучонага ў справе даследавання роднай мовы стане зразумелым тады, калі прыпомніць, што сваю навуковую дзейнасць Карскі распачаў [illegible]

Жаданне садзейнічаць развіццю свайго народа [illegible] у будучыню свайго народа [illegible]

Сонца навукі скрозь хмары цёмныя
Прагляне ясна над нашаю нівaю,
І будуць нашы дзеткі патомныя
Добраю доляй, доляй
шчасліваю!—

гэтымі словамі Янкі Лучыны, узятымі эпіграфам да першага тома манаграфіі «Беларусы», выказаў вучоны свой погляд на будучае беларускага народа.

З асаблівым пафасам гучалі патрыятычныя выказванні Карскага пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі. Так, у лісце да аднаго з кіруючых работнікаў Наркамасветы БССР вучоны пісаў, што «ўсімі сіламі гатовы працаваць на карысць нашай Беларусі», будзе «рабіць наезды ў Мінск і дзяліцца з усімі жадаючымі» сваімі ведамі. Клапоцячыся аб развіцці беларускай савецкай культуры, вучоны-патрыёт перадаў Беларускаму дзяржаўнаму ўніверсітэту імя Ул. І. Леніна ўласную бібліятэку.

Важнейшай адзнакай Карскага як вучонага было тое, што [illegible] значэнне ён надаваў збіранню і сістэматызацыі фактычнага матэрыялу, [illegible] не рабіць паспешлівых, неабгрунтаваных вывадаў. «Гіпотэзы, [illegible] гавары, ён — [illegible] на назначную колькасць фактаў, часта выпадковых, [illegible]

[illegible]

рускай мовы» (1885) — першае сапраўды навуковае даследаванне фанетычных і марфалагічных заканамернасцей жывой мовы беларусаў.

Многа ўвагі аддаваў Карскі вывучэнню старажытных пісьмовых помнікаў і народных гаворак, лічачы іх важнейшымі крыніцамі звестак для вывучэння гісторыі мовы. У 1890—1893 гг. ён друкуе вялікае даследаванне «Да гісторыі гукаў і форм беларускай мовы», у якім на матэрыялах старажытных помнікаў розных эпох і жанраў прасочвае эвалюцыю важнейшых фанетычных і марфалагічных з'яў з самых далёкіх часоў. [illegible]

[illegible]

У першым томе аўтар прыводзіць звесткі з гісторыі, археалогіі і этнаграфіі Беларусі, апісвае працэс фармавання беларускай мовы, дае навукова абгрунтаваную класіфікацыю народных гаворак. Другі том, які мае найбольшую навуковую вартасць, прысвечан усебаковаму і сістэматызаванаму апісанню фанетычных асаблівасцей і граматычнага ладу беларускай мовы. У трэцім томе разглядаюцца пытанні народнай паэзіі, старажытнай і сучаснай беларускай літаратуры.

У сувязі з выбраннем аўтара «Беларусаў» акадэмікам група відных рускіх вучоных на чале з А. Шахматавым у 1916 г. пісала: «Выдатная праца Я. Карскага падсумавала не толькі шматгадовую работу самога аўтара, але наогул усё навуковае даследаванне беларускай мовы. Я. Карскага можна па справядлівасці назваць заснавальнікам беларускага мовазнаўства і беларускай філалогіі». [illegible]

[illegible]

У савецкі час [illegible] Карскі быў двойчы камандзіраваны ў славянскія краіны (Чэхаславакію, Польшчу, Югаславію) для ўстанаўлення больш цесных навуковых сувязей з акадэміямі і ўніверсітэтамі гэтых краін. У 1929 г. Чэшская Акадэмія навук абрала яго правадзейным членам.

З часу выхаду апошніх прац [illegible] мінула трыццаць год. У выніку перамогі Кастрычніцкай рэвалюцыі свабоду і незалежнасць [illegible] беларускі народ жыве «добраю доляй шчасліваю». У [illegible] на сусветнай трыбуне, [illegible] у і мір», вольна гучыць беларускае слова. Плённа развіваецца беларускае савецкае мовазнаўства, літаратуразнаўства. Асобныя вывады, сфармуляваныя Я. Карскім [illegible] назад, ужо не адпавядаюць [illegible] сучаснай навукі. [illegible] не зніжае значэння [illegible] у гісторыі беларускай [illegible]

[illegible] рэспублікі шануе [illegible] выдатнага земляка. [illegible] дзейнасці існуе багатая літаратура. Пастановай урада [illegible] прысвоена Гродзенскай [illegible] бібліятэцы і Лашанскай [illegible] школе. Адна з вуліц [illegible] названа імем выдатнага вучонага.

[illegible] стагоддзе з дня нараджэння Я. Карскага, беларускі народ [illegible] успамінае свайго [illegible]

А. БАХАНЬКОЎ.

ТВОРЧЫЯ ПЛАНЫ

НОВЫ ГОД для мяне пачынаецца малазнаёмай і, як пераконваюся, нялёгкай працай — давядзеннем да «сцэнічнай кандыцыі» п'есы «Выгнанне блудніцы», якую я напісаў у мінулым годзе. Працу над п'есай пачаў Тэатр імя Якуба Коласа. Але, прызнаюся шчыра, недаробленае ў старым годзе хочацца зрабіць хутчэй, бо на стале пачатак новага рамана. Работа над ім з'явіцца галоўнай у 1961 г. Ды і не толькі ў гэтым. Раман не пішацца за адзін год.

Не магу ў двух словах раскрыць тэму рамана. Твор будзе мнагапланавы. У цэнтры яго — жыццё і праца гарадской інтэлігенцыі ў нашы дні.

Іван ШАМЯКІН.

* * *

ЛЕТАПІС назаўсёды захавае ў вяках мінулы, 1960 год, як цудоўную старонку працоўнага гераізму савецкага народа. Мінулы год зрабіў нашу краіну яшчэ больш магутнай, наблізіў нашых людзей да камунізма. Яснымі вачыма глядзім мы ў Новы год, у шырокія далягляды, у нашу цудоўную будучыню.

Ураджайным і плённым годам быў мінулы год і ў маёй творчай працы. Напісана некалькі нарысаў, якія друкаваліся ў газетах і часопісах і склалі асобную кніжку — «З добрай доляй заручоныя». Апрача нарысаў, напісаў шмат вершаў, якія ўвайшлі ў новы паэтычны зборнік «Вясёлка над полем». Зборнік будзе выдадзены нашым выдавецтвам у 1961 г. У гэтую ж кнігу ўваходзіць і мая новая паэма, ці, дакладней, паэтычны рэпартаж пра майго земляка кандыдата тэхнічных навук Мікалая Андрэевіча Аляксейчыка, які па закліку сэрца паехаў працаваць старшынёй калгаса ў родную вёску Хатляны на Уздзеншчыне.

Працягваю працу над новымі вершамі, нарысамі і фельетонамі.

Антон БЯЛЕВІЧ.

Калі заходзіш у прэсавы цэх Мінскага трактарнага завода, звяртаеш увагу на карціны, мастацкія пано, плакаты, лозунгі, якія ўпрыгожваюць яго.

— Усё гэта, — гавораць рабочыя, — справа рук нашага маляра Мікалая Пятровіча Кароткіна.

Дзесяць год ужо ён любоўна афармляе свой цэх. Цяпер Мікалай Пятровіч піша карціну «Ул. І. Ленін на паляванні» і эцюды на беларускія матывы.

На здымку: М. Кароткін у вольны час малюе эцюды.

Фота **В. Лупейкі.**
Фотахроніка БЕЛТА

Прыбораўскія галасы

По ўсяму Прыбораву маланкаю паляцела нечаканая навіна: «Пакінуў царкву рэгент Хлябцэвіч!»

Розныя людзі паставіліся да гэтага па-рознаму. Пажылыя і набожныя разгублена шапталі: бярэ, маўляў, на сябе богаадступнік вялікі грэх. І не трацілі надзеі, што рэгент яшчэ адумаецца. Іншыя — і такіх было большасць — ухвалялі ўчынак Хлябцэвіча:

— Правільна зрабіў! І так колькі год змарнаваў, а здольны ж чалавек. Цяпер на шырокую дарогу выйдзе...

Адначасова папаўзла па вёсцы, як змяя, чутка: бацюшка сказаў, што не даруе Хлябцэвічу. Аднак на чутку мала хто звяртаў увагу.

Прыборава ажыло. Галасістыя прыбораўскія дзяўчаты і хлопцы збіраліся то ў адным, то ў другім доме і зацягвалі любімыя песні. Быў тут і высокі чорнавалосы малады чалавек, які ўважліва прыслухоўваўся да моладзі, а іншы раз і сам падпяваў. Моршчыўся, калі чый-небудзь голас выбіваўся з агульнага хору. Гэта быў Георгій Хлябцэвіч. Побач з камсамольцамі сядзелі калгасныя спявачкі Антаніна Мікалайчук, Аляксандра Петрачук і іншыя, якія разам з рэгентам пакінулі царкву.

Калі на вечарынцы моладзь дружна заспявала рускую народную песню «Радзіма», выйшаў наперад Георгій Хлябцэвіч. Рукі яго нібы самі паплылі ў лад шырокай раздольнай песні. Яна вырвалася праз вокны і праз насцеж адчыненыя дзверы, у якія няспынна ішоў народ.

Калі спяванне скончылася, ціха-ціха стала ў пакоі. Усе сядзелі як зачараваныя. Здавалася, людзі ўпершыню адчулі ўсю казачную сілу песні. Тады і прапанаваў Георгій Хлябцэвіч стварыць у вёсцы хор. Вечары харавых спевак былі самымі лепшымі ў прыбораўскай моладзі, ды і не толькі ў моладзі. Гучней звычайнага гулі званы мясцовай царквы. Раней яны адрывалі людзей ад працы, а цяпер... Цяпер яны званілі доўга, нездаволена. А людзі нібы не чулі гэтага абрыдлага звону.

Прыбораўскі хор запрасілі выступіць на раённым аглядзе. Трывогі, хваляванні. Калгасных спевакоў сустрэў вялікі поспех. Потым канцэрты на адкрыцці новых школ, на ўрачыстых вечарах, паездкі ў суседнія ўкраінскія калгасы.

Харавы калектыў разросся да пяцідзесяці чалавек.

Аднойчы ўвечары, калі самадзейныя спевакі збіраліся на чарговую рэпетыцыю, у вёсцы з'явіўся незнаёмы чалавек: сярэдняга росту, з бародкаю, разумнымі, уважлівымі вачыма.

— Рыгор Раманавіч Шырма, — адрэкамендаваўся незнаёмец.

Вочы яго гаварылі, што ён ужо чуў пра хор і цяпер прыехаў, каб бліжэй пазнаёміцца. Сельскія харысты адразу акружылі дарагога госця, пра якога вельмі шмат чулі і ад свайго кіраўніка, і па радыё.

Рыгор Раманавіч прабыў у Прыбораве чатыры дні. За гэты час ён паспеў развучыць з моладдзю «Вячэрні звон», «Зорку Венеру», «Чабарок», «Няма сцежкі карацейшай». Параіў самадзейным артыстам удумліва вывучаць народную творчасць, запісваць і ўключаць у свой рэпертуар народныя песні.

Хутка харавы калектыў запрасілі ў сталіцу рэспублікі. Для кожнага ўдзельніка гэта былі хвалюючыя дні. У Мінску прыбораўцы выступілі з вялікім поспехам.

— Я зноў убачыў і пачуў у вашых песнях Прыбужжа, — сказаў Георгію Хлябцэвічу Р. Шырма. У гэтых словах чулася высокая ацэнка.

Пасля вяртання з Мінска Хлябцэвіча запрасілі весці ў мясцовай школе ўрокі спявання. Шчаслівымі вачыма глядзеў на дзятву Хлябцэвіч. Яму хацелася ўкласці ў заняткі ўсю сваю душу, выхаваць у школьнікаў вялікую любоў да песні, да мастацтва. І радаваўся ён, калі гэта яму ўдавалася. Але тут зноў нагадала аб сабе царква...

У школу адна за другой ехалі камісіі. Ехалі па скаргах на «дрэнную» работу Хлябцэвіча. Правяралі і пераконваліся, што ўсё ў скаргах — няпраўда. Але тая ж рука пісала новыя ананімкі. Нарэшце, яны зрабілі сваё. Хлябцэвіч вымушаны быў пакінуць школу.

На сэрцы Хлябцэвіча было цяжка. Але цяпер ён яшчэ мацней адчуў, як зжыўся з калектывам. І Хлябцэвіч, якога вабілі ўдзельнікі хору, зноў ішоў на рэпетыцыі, заражаўся яго сілай, прыгажосцю, энергіяй. Да Хлябцэвіча падсылалі «добрых» людзей. Тыя раілі пакінуць хор. «Не, хор будзе жыць!» — гаварыў сам сабе Георгій. У калектыў усё больш і больш улівалася моладзі. Настойліва прасілі запісацца ў яго многія пажылыя калгаснікі.

Поспехі і трывогі, якія былі ў хоры, яшчэ больш здружылі яго ўдзельнікаў. А многія знайшлі тут сваё асабістае шчасце. Знайшлі яго Іван Дарашук і Аляксандра Петрачук, Сцяпан Петрачук і Марыя Курэц. Сем'ямі прыходзілі яны на рэпетыцыі, разам ехалі ў суседнія вёскі і раёны, дзе хор даваў канцэрты.

...Цяпер, калі хто зойдзе ў новы пр[а]сторны Дом культуры калгаса імя Сталіна, абавязкова зверне ўвагу на Ганаровую Грамату Вярхоўнага Савета БССР. Гэтай высокай узнагароды ўдастоіўся Прыбораўскі хор за майстэрства, паказанае на рэспубліканскім аглядзе калектываў сельскай мастацкай самадзейнасці. Узнагароджаны і яго кіраўнік Георгій Аляксеевіч Хлябцэвіч.

Добрымі клопатамі жывуць удзельнікі хору ў гэтыя дні. Развучваюць новыя песні, рыхтуюцца да новых выступленняў перад хлебаробамі. А яшчэ ва ўсіх вялікі клопат — вучоба. Усе ўдзельнікі калектыву вучацца. Кожны выбірае сабе прафесію па душы. Загадчык фермы Пётр Мацкевіч і даярка Кацярына Хамічук вучацца на завочным аддзяленні Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі. Даяркі Жэня Дзенісюк, Кацярына Дарашук займаюцца ў Пінскім заатэхнікуме. А вось Пётр Курэц вырашыў стаць музыкантам і калгас паслаў яго на аднагадовыя курсы баяністаў пры абласным Доме народнай творчасці. Вучыцца і сам кіраўнік хору. Ён — студэнт Брэсцкага музычнага вучылішча па класу харавога дырыжыравання.

Гавораць у народзе: песня — душа чалавека. Гэта праўда. Вось і ў Прыбораве: з'явілася песня — і людзі нібы выраслі, сталі дужэйшымі.

А. ГУРЭЦКІ.

Вёска Прыборава,
Брэсцкі раён.

ПА СЛЯДАХ НАШЫХ ВЫСТУПЛЕННЯЎ

«РОЗДУМ НАД ЦАЦКАЙ»

У артыкуле пад такой назвай, змешчаным у 70 нумары нашай газеты за мінулы год А. Пысін узнімаў пытанне аб адсутнасці добрых цацак для дзяцей.

Начальнік гандлёвага ўпраўлення Белкаапсаюза тав. Г. Котаў у пісьме ў рэдакцыю згаджаецца з аўтарам артыкула, што добрую цацку для дзіцяці купіць не так лёгка і прыводзіць канкрэтныя факты, якія сведчаць аб гэтым.

Так, да 1960 г. завадныя цацкі (тралейбусы, аўтобусы і г д.) вырабляліся на Мінскім радыёзаводзе. Аднак па распараджэнню Саўнаргаса БССР выраб іх там быў спынены. Такія цацкі павінен быў рабіць Віцебскі завод метала-бытавых вырабаў, але ён не вельмі спяшаецца з гэтай справай.

Дрэнныя цацкі выпускаюць Барысаўскі завод «Чырвоны металіст», Гродзенскі велазборачны завод і іншыя прадпрыемствы.

Многа робіцца занадта дарагіх цацак. Таму іх мала хто купляе. Вядома, не кожны заплоціць за каляску для лялькі пяць з паловай (выраб мінскай арцелі «Культпром») або сем з паловай рублёў за дзіцячую швейную машыну (Аршанскі завод швейных машын).

Намеснік начальніка Галоўнага ўпраўлення мясцовай прамысловасці БССР тав. В. Мацюшка паведаміла рэдакцыі, што ў лістападзе мінулага года ў памяшканні Інстытута навукова-тэхнічнай інфармацыі і прапаганды была арганізавана выстаўка цацак, а таксама праведзена абмеркаванне экспанаваных новых цацак з тым, каб пачаць масавы выраб лепшых з іх.

[illegible] дзеючых асоб, але і чытача на нейкі момант паверыць, што чалавек сапраўды стаў здраднікам.

У аўтара было само па сабе натуральнае і ўвогуле апраўданае імкненне да загадкавасці і таямнічасці як аднаго са спосабаў драматызаваць апавяданне. Аднак, паколькі ў адносінах да Віктара ступень гэтай загадкавасці крыху перабольшана, дык пры першым чытанні і складваецца памылковае ўражанне, што хлопец не вытрымаў душэўнай напружанасці і скарыўся, пайшоў на службу да ворага. Яно ўзмацняецца тым, што якраз напярэдадні сваёй уяўнай здрады Віктар стаў адчуваць нейкую няёмкасць перад Толем, станавіўся для яго ўсё больш чужым і незразумелым.

Нямала добрага можна было б сказаць і пра іншых герояў рамана — упартага дзелавітага камуніста Паўла з рухомымі жаўлакамі і кручкаватым ястрабіным носам, замкнёна-абыякавага на выгляд Крычаўца, ветэрынара з «Зоркі», з тонкімі жаночымі брывамі або пра былога старшыню, а цяпер аднаго з кіраўнікоў падполля, чорнабародага Дзянісава, які ў цяжкія хвіліны хоць і не гаварыў суцяшальных слоў, але ўмеў непрыкметна супакоіць чалавека сваімі «спакойнымі і злёгку іранічнымі адносінамі да немцаў».

У памяці чытача пакідаюць пэўны след і партызаны Кучугура і Сыракваш, і малая ды хітрая Ніна — «калмыцкае дзіця», і энергічная настаўніца Надзя, якая бескампраміснасцю вельмі нагадвае Віктара, і скупы на словы, часта злосны і гняўлівы, але чалавечны Парахневіч з яго касцістым тварам, «перакрэсленым прамымі чорнымі вусамі», і во[illegible] з хітраватымі [illegible] вачыма», а [illegible] схільны да рызыкоўных камбі[illegible]

нацый змрачнаваты хутаранін Арцём Лясун, які спачатку хадзіў да немцаў прасіць палёгкі ў падатках за тое, што ён да вайны быў апошнім «аднаасобнікам на ўвесь сельсавет», а потым, калі тыя не падтрымалі яго захадаў, стаў надзейным партызанскім сувязным.

Сваёй чалавечнасцю ўсе гэтыя вельмі розныя па характарах, звычках і асабістаму жыццёваму вопыту людзі супрацьстаяць фашыстам і такім іх прыслужнікам, як круглагаловы садыст Пугавіцын, стары шпік аднавокі Парфірка, тоўсты, задышлівы бургамістр Лапаў, каратканогі, нібы ўрэзаны, паліцай Фомка, «дохлыя брацы» Леановічы, тупы, мешкаваты, няўклюдны Ешчык, гатовы ап'янець ад уласнай сліны, нарэшце, «жывая вужака» — доўгі, сутулы начальнік паліцыі Хвайніцкі з ненатуральна бледнай, панылай фізіяноміяй, усыпанай ядавіта-зялёнымі прышчамі.

Пісьменніцкая іронія па адрасу гэтага здрадніка надзвычай здзеклівая. Праўда, найчасцей яна выяўляецца не столькі непасрэдна праз аўтарскія ацэнкі, колькі праз адпаведны падбор ёмістых выразных дэталей.

Вось Хвайніцкі дакладвае нямецкаму начальству, што ў Пакровах начавалі Толікі. «Камендант з грознай нездаволенасцю выслухаў яго, штосьці сказаў маладому афіцэру з франтаватымі вусікамі (казалі, афіцэр гэты з тых рускіх, што ўцяклі некалі ад рэвалюцыі). Нямецкі рускі панула дастаў парттабак і даў даносчыку дзве цыгарэты. Падумаў і дадаў яшчэ адну: відаць, уцяміў, што бальшавікоў было ўсё ж трое».

По цыгарэце за чалавечую душу — так нізка ўпала цана здрадніцтва! Гэтая горкая іронія нядрэнна харак[illegible] дэталі [illegible]

стычнай афарбоўкай, трапна скарыстаныя пры абмалёўцы знешнасці адмоўных персанажаў — бясформенны Ешчыкаў нос, што, «нібы стрэлка компаса да магніта», цягнуўся да бутэлькі з гарэлкай, голеную блішчастую галаву Пугавіцына, пры з'яўленні якой хацелася загасіць «парачку лямп», як з'едліва жартуе Кавалёнак, або грузную постаць пані Жыгоцкай, якая, цалуючыся з цёшчай начальніка паліцыі, «вельмі падобная была на цяжкую чарапаху, якая бездапаможна выцягвае галаву ўперад, быццам не могучы скрануць з месца свой панцыр».

Алесь Адамовіч умее непрыкметна надаваць сатырычнае адценне нават на першы погляд зусім «нейтральным», несатырычным дэталям. Ну, што б, здавалася, можна «выціснуць» са звычайнай мужчынскай расчоскі? А ў Алеся Адамовіча яна дапамагае адцяніць пазёрства Казіка Жыгоцкага. «Дзе б ні спыніўся, — піша аўтар пра Казіка, — дастане расчоску, ускіне левую руку, а правай начэсвае валасы. Праўдзе раз, другі і прадзьме, праўдзе — прадзьме. Ад пастаяннага прычосвання, кажа ён, валасы замацоўваюцца. І гэта ў яго ад культуры, а не таму, што ў яго галава брудная», — нібы апраўдвае пісьменнік Казіка.

Але ў гэтым апраўданні якраз і хаваецца да пары, да часу прытоеная насмешка, крыецца з'едлівая іронія, якая чым далей, тым болей мацнее, пераходзячы нарэшце ў адкрыты здзек з напышлівага гаваруна, які ад гучных слоў і эфектнага пазёрства скаціўся да прамой здрады і, ужо са страху перад немінучай расплатай, зрабіўся зусім нікчэмным [illegible] нашто чапаць яго, такога сла-

бага, бездапаможнага, такога **непрыгожага?»**

Прасочваючы паступовае, але няўхільнае падзенне Жыгоцкага, аўтар бліскуча ўскрывае няўхільную логіку здрадніцтва. Пачаўшы з бакавой дарожкі, **паралельнай** усяму добраму, дарожкі, па якой «так не трудна ісці на ўзроўні чужых пакут і спраў, чужых думак і нават можна быць крыху наперадзе», Казік аказаўся бездапаможным, калі гэтая «паралельная да жыцця дарожка» скончылася, калі спатрэбілася стаць на агульную шырокую дарогу барацьбы з ворагам. Ён пачаў лавіраваць і выкручвацца, стараючыся, не рызыкуючы, перажыць вайну. (У гэтым сэнсе Жыгоцкі — блізкая радня Аліку Аўсееву з аповесці «Жураўліны крык» Васіля Быкава). Але лавіраванне паміж двума варожымі лагерамі не можа доўга працягвацца. І яно непазбежна прыводзіць Казіка да здрадніцтва.

Аўтару ўдалося паказаць складанасць псіхалогіі і выключную небяспеку людзей тыпу Жыгоцкага. Нават пасля поўнага банкруцтва яны ўсюды і ва ўсім хочуць заставацца правымі, лепшымі за тых, хто не фразёрстваваў, а змагаўся, праліваючы сваю кроў і рызыкуючы жыццём.

Даўно купаючыся ў гразі, Жыгоцкі не прызнае сябе вінаватым. Яму пачынае здавацца, што вінаваты не ён, а тыя, за кім яму давялося сачыць. Гэта яны давялі яго да такога стану, ператварылі «ледзь не ў шпіка»! Праўда, у гэткім разважанні логікай нават не пахне. Але якая справа чалавеку да логікі, калі яму трэба апраўдаць самога сябе? І Ка[illegible]

увайсці ў тое жыццё, дзеля якога іншыя ідуць на смерць, чалавек гэты лічыць такой заслугай, якая ўзнімае яго над многімі. Як жа, ён ні на момант не ўсумніўся, што немцаў разаб'юць, ніякай стаўкі на немцаў ніколі не рабіў!.. Для такіх, як гэтая Корзуніха, цяпер, можа быць, самы падыходзячы выпадак пастарацца даказаць, што яны таксама савецкія людзі. Ён, Жыгоцкі, не меў патрэбы ў гэтым да вайны, не мае патрэбы і цяпер». Казік забываецца, што ён, незалежна ад таго, рабіў ці не рабіў стаўку на немцаў, быў іх памагатым, бо даносіў ім. Спачатку даносіў са страху, жадаючы любой цаной застацца жывым, а потым і ў імкненні знішчыць людзей, якія ведалі ўсю глыбіню яго падзення. Так уступае ў свае правы логіка здрадніцтва, якая нічога не пакідае ад першапачатковых разлікаў Жыгоцкага, штурхаючы яго ад аднаго злачынства да другога.

Прынцыпова важнае значэнне для рамана «Вайна пад стрэхамі» мае вобраз Толі. Ён дае магчымасць аўтару вельмі свежа, непасрэдна, як быццам знутры паказаць падзеі вайны. Іменна вачыма Толі глядзіць Алесь Адамовіч на многае з таго, што адлюстравана ў кнізе. Аднак Толя — гэта не проста своеасаблівая прызма, праз якую пісьменнік успрымае свет. Гэта і не персаніфікаваны аўтар пад другім імем. Толя — адзін з герояў рамана, канкрэтны ўдзельнік вайны, з якім апавядальнік поўнасцю не зліваецца нават тады, калі праз яго ўспрыйманне падае той ці іншы эпізод. Гэта дазваляе пісьменніку «аб'ектывізаваць» Толева бачанне падзей, паказаць яго непаўнату, наіўнасць і пэў[illegible]

ецца прыкметная іранічнасць у адносінах да Толі, да яго наіўнай гарачнасці і просталінейнай правільнасці ў ацэнках людзей і з'яў.

Такая іранічнасць дужа неабходна асабліва ў аўтабіяграфічных творах. Яна ратуе пісьменніка ад самалюбавання і празмернага захаплення тым героем, які найбольш блізкі аўтару, бо з'яўляецца пэўным адбіткам яго ўласнай асобы пэўнага часу, звычайна дзіцячых або юнацкіх год.

Калі звярнуцца да гісторыі нашай літаратуры, дык трэба зазначыць, што адсутнасць такой добрай аўтарскай іроніі вельмі шкодзіць, напрыклад, «Сокам цаліны» Цішкі Гартнага. Галоўны герой гэтага цікавага і ў свой час папулярнага рамана з аўтабіяграфічнымі момантамі — Рыгор Нязвычны шмат траціць ад таго, што пісьменнік залішне часта адкрыта любуецца ім і прымушае яго захапляцца самім сабой. Таму Нязвычнаму яўна не хапае стрыманасці ў ацэнцы сваёй дзейнасці і наогул сціпласці і самакрытычнасці.

Алесь Адамовіч шчасліва пазбягае падобнай небяспекі. І гэта ў значнай ступені абумовіла не толькі ўдачу вобраза Толі, але і поспех рамана ў цэлым.

Добрую службу саслужыў аўтару яго глыбокі і дакладны, а месцамі бліскучы псіхалагічны аналіз, майстэрства якога ў рамане «Вайна пад стрэхамі» прымушае нас успомніць творчы вопыт такога славутага майстра беларускай мастацкай прозы, як Кузьма Чорны. Алесь Адамовіч нямала займаўся вывучэннем яго твораў. І «Вайна пад стрэхамі» пераконвае, што гэтая праца плённа паўплывала на пісьменніцкую практыку Алеся Адамовіча. Відаць, з [illegible]

гэтых адносінах можа быць той жа Толя. Пісьменнік хораша перадаў яго па-юнацку настойлівае, напорыстае імкненне нанова «асвоіць» свет, знайсці сваё, няхай і вельмі наіўнае тлумачэнне яго таямніц і загадак.

Па старой крытычнай завядзёнцы, рэцэнзіі найчасцей заканчваюцца гаворкай пра недахопы твора. У рамане Алеся Адамовіча таксама не ўсё ўдалося ў роўнай меры. Так, першыя раздзелы кнігі, пры ўсёй іх навізне і свежасці, пры ўсёй каларытнасці, яркасці і дакладнасці дэталей, некалькі апісальныя. Дзеянне ў іх разгортваецца запаволена, асабліва ў параўнанні з больш зладжанымі, напружанымі і дынамічнымі пазнейшымі раздзеламі, у якіх сюжэтная плынь разгортваецца досыць імкліва, да лагічнага завяршэння.

Не зусім атрымаліся ў аўтара і кароценькія гістарычна-публіцыстычныя звязкі-«застаўкі», дадзеныя без непасрэднай сувязі з дзеючымі асобамі рамана. Таму гэтыя «застаўкі» не жывуць у творы сваім натуральным, непаўторным жыццём. Яны толькі не вельмі істотна пашыраюць яго грамадска-гістарычны фон, успрымаюцца іменна як неабавязковыя «застаўкі».

Магчыма, прыдзірлівы крытык знойдзе ў «Вайне пад стрэхамі» і некаторыя іншыя недахопы. Але гэта будуць толькі прыватныя пагрэшнасці таленавітай кнігі, якая ў цэлым бясспрэчна ўдалася маладому празаіку. Больш таго, яна дае падставу чакаць ад Алеся Адамовіча новых арыгінальных мастацкіх твораў.

Д. БУГАЕЎ.

ПА КАНЦЭРТНЫХ ЗАЛАХ

З твораў Ф. Крэйслера

У 1960 г. савецкая музычная грамадскасць адзначала 85-годдзе з дня нараджэння скрыпача і кампазітара Фрыца Крэйслера — аднаго з найбольш яркіх дзеячоў сучаснага мастацтва.

Крэйслер — стваральнік новага, глыбока індывідуальнага выканаўчага стылю. Ігра яго вызначаецца дасканалай прыўзнятасцю, вастрынёй і грацыяй. Крэйслераўская кантылена здзіўляе надзвычайнай экспрэсіяй, інтэнсіўнасцю гучання, багаццем каларыстычнай палітры. Знойдзеныя Крэйслерам новыя вобразныя і тэхнічныя прыёмы разглядаюцца цяпер як неад'емная частка сучаснага скрыпічнага мастацтва. Уздзеянне яго ігры на слухачоў вялікае.

Кампазітар Крэйслер увайшоў у гісторыю як стваральнік новага скрыпічнага жанра — характэрнай мініяцюры і транскрыпцыі. Гэтым ён паклаў пачатак абнаўленню сучаснага скрыпічнага рэпертуару. Да Крэйслера праграмы сольных скрыпічных вечароў сур'ёзных мастакоў складаліся амаль выключна з класічных санат, якія патрабуюць напружанай увагі слухачоў. Наадварот, модныя віртуозы наваднялі праграмы пустымі, беззмястоўнымі п'есамі, тыпу фантазій і варыяцый на папулярныя оперныя тэмы.

Высокамастацкія мініяцюры Крэйслера, якія захапляюць яркай вобразнасцю і адточанасцю, прывабнасцю формы, выцеснілі падобную прадукцыю з рэпертуару і, разам з тым, далі магчымасць слухачу «адпачыць паміж двума санатамі» (выказванне самога Крэйслера). У многіх п'есах Крэйслер адраджае традыцыі бытавой венскай музыкі, асабліва мастацтва «каралёў вальса» Іосіфа Ланера і Іягана Штрауса. Хіба не пацвярджэнне гэтага вядомыя крэйслераўскія вальсы «Радасць кахання», «Пакуты кахання»?

Іншыя п'есы Крэйслера — тонкая стылізацыя старадаўняй італьянскай і французскай музыкі.

85-годдзю з дня нараджэння гэтага выдатнага музыканта быў прысвечаны канцэрт у Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі. У канцэрце выступілі вучні і студэнты класа дацэнта Міхаіла Маркавіча Гальдштэйна. У праграму былі ўключаны арыгінальныя творы Крэйслера і яго апрацоўкі.

Канцэрт выклікаў вялікую цікавасць сярод музыкантаў і аматараў музыкі. Зала была перапоўнена, і выступленне кожнага з 18 удзельнікаў, ад дзевяцігадовага Чэсіка Паплаўскага і да М. Гальштэйна, было выслухана з вялікай увагай. Сольныя выступленні адмяжоўваліся выкананнем унісону скрыпачоў. Адна з лепшых крэйслераўскіх п'ес «Прэлюд і алегра ў стылі Пуньяні», якою адкрыўся канцэрт, садзейнічала стварэнню святочнай, прыўзнятай абстаноўкі. Выдатным завяршэннем канцэрта было ўнісоннае выкананне віртуознага «Капрыса» Вяняўскага ў апрацоўцы Крэйслера.

У першым аддзяленні ігралі галоўным чынам вучні Мінскай музычнай школы-адзінаццацігодкі. Сярод іх хочацца вылучыць вучня шостага класа Жэню Савікоўскага, які выканаў «Алегрэта ў стылі Бакерыні» і сямікласніка Валю Бадзьярава, які сыграў першы славянскі танец Дворжака ў крэйслераўскай транскрыпцыі. Абодва хлопчыкі таленавітыя: у Бадзьярава прыгожы, цёплы і пявучы гук.

Вялікае ўражанне зрабіла выступленне вучня 10 класа школы Ісака Шульмана. «Рэчытатыў і скерца» для скрыпкі сола ён сыграў з сапраўдным артыстызмам.

Добра выканаў цяжкую і рэдка выконваемую санату Тарціні «Трэлі д'ябла» студэнт V курса кансерваторыі Валерый Сарока.

На жаль, ахарактарызаваць ігру ўсіх удзельнікаў канцэрта няма магчымасці. Хочацца сказаць толькі, што канцэрт увогуле з'явіўся значнай падзеяй у музычным жыцці горада. Неабходна падтрымаць каштоўную ініцыятыву арганізацыі тэматычных вечароў сіламі студэнтаў і вучняў. Энтузіязм Міхаіла Маркавіча Гальдштэйна — арганізатара канцэрта і канцэртмайстраў Серафімы Бялькевіч і Людмілы Нікулінай, якія ўклалі многа сілы ў падрыхтоўку вялікай і складанай праграмы, заслугоўвае самай вялікай ўхвалы.

Е. САЛАМАХА.

На здымку: выступае ўнісон скрыпачоў.

Фота А. Шматкова.

Зойдзем на кінастудыю

Студыю «Беларусьфільм» можна ад усяго сэрца павіншаваць з наваселлем. Яна атрымала новы выдатны будынак.

Ніколі беларуская кінастудыя, якая існуе ўжо не адзін дзесятак год, яшчэ не мела такога добраўпарадкаванага памяшкання. Памяшканняў у новым будынку дастаткова: артыстычныя, рэжысёрскія, грымёрныя, мантажныя, пакоі для прагляду, друкарня, трукавыя, мантажныя. Вялікія павільёны, праўда, яшчэ не поўнасцю гатовы, але ўжо ў хуткім часе ў павільёнах таксама ўвойдуць у строй.

На дзвярах таблічкі: «Чалавек не здаецца», «Насустрач буры», «Камсамольцы». Не цікава заглянуць у гэтыя пакоі, дзе размясціліся «штабы» па стварэнню новых мастацкіх фільмаў. І бывае так... Здымаць таблічку з дзвярэй, значыць, фільм гатовы і чакае яго хутка на экране. А на дзвярах з'явіцца новая таблічка ...

У адным з пакояў здымачная група фільма «Камсамольцы». Па сутнасці, гэта навэла аб адным з эпізодаў жыцця камсамольцаў. Навэла рыхтуецца трыма маладымі рэжысёрамі...

Другую навэлу — пра камсамольцаў першых пяцігодак ставіць самы малады кінарэжысёр Беларускай кінастудыі Віктар Тураў.

Віктара Турава яшчэ ў сценах дзесяцігодкі, калі ён вучыўся ў сваім родным Магілёве, цікавіла кіно, ён пачаў чытаць ... У Дзяржаўны інстытут кінематаграфіі ў Маскве. Уступаў, настойліва, юнаку пашанцавала: ён трапіў у майстэрню выдатнага савецкага кінарэжысёра Аляксандра Даўжэнкі. Сярод вучняў А. Даўжэнкі Віктар Тураў быў адзіны беларус. Праслаўлены рэжысёр з вялікай чуласцю і ўвагай паставіўся да юнака з Магілёва і не раз гаварыў:

— Люблю, паважаю Беларусь, беларускі народ за яго працавітасць, гераізм, за яго таленавітасць. Добра было б зняць сумесную карціну — пра лёс рускіх, украінскіх і беларускіх кінематаграфістаў. Бо ў лёсе гэтых народаў столькі агульнага і падобнага.

Даўжэнка часта распытваў Віктара пра Беларусь, пра яго родны Магілёў, цікавіўся навінамі беларускага кінамастацтва.

На практыку В. Тураў паехаў на беларускую кінастудыю. Маладому рэжысёру неяк адразу ўдалося праявіць сябе, выявіць свой творчы почырк. Кінаачэркі і нарысы аб Тэатры імя Янкі Купалы і іншых атрымалі добрую ацэнку як у таварышаў па працы, так і ў гледачоў.

«Камсамольцы» — першы мастацкі фільм, у якім В. Тураў прымае ўдзел як адзін з чатырох пастаноўшчыкаў. Мастацкім кіраўніком гэтай групы рэжысёраў быў запрошаны вопытны кінематаграфіст, пачынальнік беларускай кінематаграфіі Ю. Тарыч. Нягледзячы на свой узрост, Ю. Тарыч паказвае маладым рэжысёрам прыклад натхнёнага служэння савецкаму кінамастацтву.

Кіназдымкі для навелы аб першых пяцігодках праходзілі ў родным горадзе В. Турава — Магілёве. Тут здымаліся многія кадры фільма. Ю. Тарыч і тут нязменна прысутнічаў на здымках.

В. Тураў выкарыстаў творчы метад кінарэжысёра Ю. Тарыча, які яшчэ ў Інстытуце кінематаграфіі глядзеў яго фільмы і ... У працэсе падрыхтоўкі да іх майстар кіно ўсяляк развіваў і заахвочваў удалыя знаходкі пастаноўшчыка.

Самы малады беларускі кінарэжысёр Віктар Тураў даволі ўдала пачаў свой творчы шлях. Ён зняў дакументальныя фільмы «Наш Салігорск», «Тэатр імя Янкі Купалы». Гэтыя працы атрымалі нядрэнную ацэнку.

У беларускае кіно ідзе творчая змена. Яна атрымлівае кваліфікацыю ў сценах вышэйшых спецыяльных навучальных устаноў, яна вучыцца ў вядомых майстроў і імкнецца прадоўжыць іх традыцыі.

Новы кінагарадок стварае беларускім кінематаграфістам самыя спрыяльныя ўмовы для працы над новымі карцінамі.

Я. СЦЕПАНЦОЎ.

Дзённік мастацтва

На манежы цырка

Мінчане ўжо знаёмяцца з трэцяй праграмай зімовага сезона ў цырку.

Як і ў мінулыя гады, радуе высокая культура і тонкі прафесіяналізм дрэсіроўкі жывёлы Ул. Дурава, яго глыбокае разуменне «псіхалогіі» чацвераногіх. Колькі дасціпнасці і спрыту, настойлівасці і цярплівасці спатрэбілася, каб дамагчыся бездакорнага выканання птушкамі волі выдатнага майстра, а таксама, каб кенгуру перамог свайго партнёра-чалавека ў боксе, слон авалодаў настройкай гадзінніка, а марскія ільвы ператварыліся ў жанглёраў...

Атракцыён Ул. Дурава—у цэнтры ўвагі гледачоў.

У імклівым тэмпе, жвава і захапляюча праходзяць выступленні групы скакуноў Фядосавых.

Зграбнасцю формы і лёгкасцю выканання вызначаюцца партэрныя практыкаванні маладых вальтыжораў Кірычуковых.

Упэўнена адчуваюць сябе пад купалам цырка гімнасты Баландзіны.

Сталае майстэрства і дакладнае пачуццё балансу—станоўчая ўласцівасць выканання жанглёраў Нікольскага і Шчагалёва.

Не выклікае асаблівых пярэчанняў спартыўнае мастацтва Фурманавых (пераходная лесвіца), акрабатаў на сталах Асташанкаў. Усё гэта на «сярэднім» творчым узроўні. Іх рухі і трукі маюць у цырку пэўную традыцыю.

І разам з тым, даволі разнастайная праграма, поруч з цікавымі ўражаннямі, пакідае і нейкае пачуццё нездавальнення. Многа ў ёй звычайнага, неарыгінальнага. Мала тут новага, нестандартнага, імкнення не толькі наследаваць, але развіваць і ўзбагачаць добрыя традыцыі.

Няма пільнага рэжысёрскага вока на манежы, спробы аб'яднаць асобныя нумары агульнай мастацкай задумай, надаць паказу большую ўрачыстасць, святочнасць, тэатральнасць. Нават тыя магчымасці, якія ёсць у артыстаў, выкарыстаны слаба, недастаткова.

Так, напрыклад, пры ўважлівай рэжысуры, гульні народаў у выкананні тэмпераментных і спрытных Алі-Бекаў маглі б набыць большую мастацкую выразнасць формы.

Асноўны змест выступлення клоунаў Зонава і Чэкалтана—пародыі на акрабатаў, жанглёраў, музычных эксцэнтрыкаў і прадстаўнікоў іншых цыркавых жанраў. Гэта ўвогуле не навіна, але ў выкананні такога артыста, як Карандаш, пакідае цудоўнае ўражанне.

На жаль, сціплае майстэрства нашых клоунаў не спрыяе здзяйсненню іх цікавых намераў на такім жа высокім узроўні.

Кіраўніцтву цырка варта паклапаціцца, каб рысы рамесніцтва, штампа і абыякавасці, якія прыкметны ў праграме, не сталі больш сур'ёзнай небяспекай у будучым рэпертуары.

На здымку: выступаюць артысты **Фурманавы.**

Н. АНТОНАЎ.

Гучыць самадзейны сімфанічны...

Прайшло амаль тры гады з часу, калі аўтару гэтых радкоў давялося пісаць аб адным з першых у рэспубліцы самадзейных сімфанічных аркестраў — аб калектыве Мінскага Палаца культуры прафсаюзаў. Ужо тады было відаць, што група шчырых аматараў музыкі на чале з дырыжорам Саламонікам і дырэктарам Палаца Карнеевым прыкладае ўсе намаганні, каб стварыць самадзейны і разам з тым высокамастацкі па якасці выканання сімфанічны калектыў. Гэта адчувалася ў падборы рэпертуару, у сур'ёзнасці, з якой выканаўцы працавалі над авалоданнем майстэрствам ігры.

І вось мы зноў сустрэліся з гэтым творчым калектывам. Дырыжор узбагаціў рэпертуар аркестра «Вальсам-фантазіяй» Глінкі, танцамі з оперы «Марынка» Р. Пукста, сюітай «Пер-Гюнт» Грыга, канцэртам до мажор для фартэпіяна з аркестрам Бетховена.

Калектыў Палаца культуры знаходзіцца ў сапраўды добрым творчым стане. Ужо тое, што на канцэрце выконваліся такія складаныя творы, як «Няскончаная сімфонія» Шуберта, андантэ з Другой сімфоніі Пукста, уверцюра да оперы «Кармен» Бізэ, сведчыць аб значных магчымасцях самадзейнага аркестра. А асобныя музычныя творы былі сыграны проста на высокім мастацкім узроўні («Уверцюра» Бізэ, «Гапак» з оперы «Сарочынскі кірмаш» Мусаргскага, «Уверцюра» Дунаеўскага, «Марш» Штрауса).

Але разам з тым не маем права замоўчваць і некаторыя недахопы ў выкананай праграме. Напрыклад, у сімфоніі Шуберта вельмі паскараліся тэмпы, асабліва ў рэпрызе. Чамусьці адсутнічала паўтарэнне экспазіцыі, як гэта адзначана ў партытуры. Пры выкананні «Сцэны» з балету «Лебядзінае возера» Чайкоўскага не было яскрава чуваць тэмы габоя. Сярэдні эпізод з «Андантэ» Пукста выконваўся паспешліва. У сувязі з тым, што струнная група ў аркестры найбольш моцная, яна часамі заглушала драўляную. Гэтыя заўвагі мы робім таму, што ведаем значныя магчымасці аркестра. Жаданне працаваць у яго ўдзельнікаў вельмі вялікае, і ўжо сёння многае аркестр робіць удала.

Некалькі слоў аб салістах канцэрта. Вельмі прыгожы голас, добрая дыкцыя і артыстычная абаяльнасць у Д. Угоднікавай — працаўніцы ўнівермага, якая выконвала раманс Антаніды з оперы «Іван Сусанін». Моцны драматычны тэнар, яркі тэмперамент у манцёра А. Грушы — выканаўцы арыёза Каніо з оперы «Паяцы». З добрым настроем выканаў інжынер А. Чарняўскі арыю Кузьміча з оперы «У пушчах Палесся» А. Багатырова.

Канцэрт самадзейнага сімфанічнага аркестра Палаца культуры прафсаюзаў — яркая падзея ў нашым творчым жыцці.

І. НІСНЕВІЧ.

Новы спектакль

Добры падарунак да зімовых школьных канікулаў падрыхтаваў Тэатр юнага гледача для вучняў сярэдніх класаў. Днямі паказан новы спектакль па п'есе В. Белазёрава «На граніцы». Паставіў спектакль рэжысёр В. Пацехін. Мастацкае афармленне І. Пешкура. Музыку напісаў кампазітар Я. Глебаў.

У галоўных ролях заняты артысты В. Говар-Бандарэнка, А. Бяляеў, П. Дубашынскі, Л. Цімафеева і інш.

У прэзідыуме СП БССР

На пасяджэнні прэзідыума СП БССР, якое адбылося 30 снежня, разгледжана пытанне аб падрыхтоўцы да чарговага пленума праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі. Пленум адбудзецца ў другой палавіне студзеня. Ён прысвячаецца аднаму пытанню: «Аб удзеле пісьменнікаў у рабоце кіно, радыё і тэлебачання».

Пісьменнікі А. Кучар, М. Гарулёў, М. Калачынскі, П. Глебка, К. Губарэвіч, старшыня Беларускага радыёвяшчання і тэлебачання В. Несцяровіч і іншыя абмяняліся думкамі аб тым, як лепш падрыхтаваць і правесці пленум. Вырашана, што на пленуме будуць заслуханы даклады аб удзеле пісьменнікаў у рабоце кіно (дакладчык т. Кукушкін), радыё і тэлебачання (В. Несцяровіч), а таксама садаклады па гэтых пытаннях А. Кучара, Ул. Юрэвіча, К. Губарэвіча і М. Горцава.

Для ўдзелу ў рабоце пленума будуць запрошаны ўсе члены Саюза пісьменнікаў, работнікі кіно, радыё і тэлебачання, госці з Масквы.

Прэзідыум абмеркаваў таксама пытанне аб падрыхтоўцы да 100-годдзя з дня смерці вялікага ўкраінскага кабзара Шаўчэнкі. Зацверджана камісія ў складзе К. Крапівы, П. Глебкі, П. Пестрака і іншых таварышаў, якая разгледзіць мерапрыемствы па падрыхтоўцы і правядзенню юбілею.

У члены Саюза пісьменнікаў БССР прыняты Уладзімір Мехаў, Барыс Сачанка і Мікалай Яромушкін.

Адноўлен у правах члена СП БССР Рыгор Кобец.

У Гродна праходзяць справаздачныя канцэрты калектываў мастацкай самадзейнасці раёнаў вобласці. Свае майстэрства ў выкананні песень і танцаў паказалі працоўным абласнога цэнтра рабочыя, калгаснікі і служачыя Навагрудскага і Слонімскага раёнаў. У студзені ў Гродна будуць выступаць самадзейныя артысты Ваўкавыскага раёна.

На здымку: выступленне зводнага хору Слонімскага раёна ў Палацы культуры тэкстыльшчыкаў.

Фота **А. Перахода.**

Фотахроніка БЕЛТА.

Канцэрт беларускага спевака

Цікавасць у аматараў вакальнага мастацтва выклікаў сольны канцэрт народнага артыста БССР І. Балоціна, наладжаны Беларускай дзяржаўнай філармоніяй у канцэртнай зале кансерваторыі.

Спявак выступіў з разнастайнай праграмай. У першым аддзяленні канцэрта выконваліся рамансы Чайкоўскага, Рахманінава, Грачанінава, арыі з опер Гліэра, Рымскага-Корсакава. Другое аддзяленне ў пераважнасці было прысвечана творам заходнееўрапейскіх кампазітараў — Гуно, Бізэ, Даніцэці, Тосці.

З беларускай вакальнай музыкі ў канцэрце прагучалі «Санет» А. Багатырова, «Каханай» Г. Анчыкава і новая песня І. Любана «Мы проста кахалі», з якой слухачы пазнаёміліся ўпершыню. Выконваліся творы і іншых аўтараў — «Армянская серанада» С. Васіленкі і «Застольная» Ц. Хрэннікава.

Поспеху канцэрта ў значнай меры спрыяла канцэртмайстар філармоніі Е. Эфрон, якая дасягнула з салістам мастацкага ансамбля.

З увагай сустрэлі слухачы і выступленне ў гэтым жа канцэрце студэнта кансерваторыі Ю. Корсака. Ён выканаў фартэпіянную санату Скрабіна.

Ю. ВАСІЛЬЕЎ.

ТРАДЫЦЫЯ, ЯКОЙ МНОГА ГОД

АБ БЕЛАРУСКА-БАЛГАРСКІХ ЛІТАРАТУРНЫХ СУВЯЗЯХ

У адзінаццатым нумары часопіса «Септември» (орган Саюза балгарскіх пісьменнікаў) апублікавана падборка перакладаў твораў беларускіх паэтаў. Балгарскія чытачы ўжо не раз мелі магчымасць на сваёй роднай мове пазнаёміцца з беларускай літаратурай, цікавасць да якой узнікла яшчэ ў 20-я гады.

Тады ў былой адсталай ускраіне царскай Расіі—Беларусі, вызваленай рэвалюцыяй, адбываўся бурны ўздым эканомікі, дабрабыту народа, культуры. Шырокія масы працоўных за рубяжом з напружанай увагай прыглядаюцца да сацыялістычных ператварэнняў у савецкіх рэспубліках, чэрпаючы ў гэтым знаёмстве сілы для барацьбы за сваё сацыяльнае вызваленне.

20-я гады ў гісторыі Балгарыі былі перыядам жорсткіх рэвалюцыйных стычак і цяжкіх рэпрэсій, якія абрушыў на прагрэсіўную грамадскасць рэакцыйны ўрад, што стаў на шлях фашызму. Гэтым тлумачыцца палітыка замоўчвання ўсіх дасягненняў маладой Савецкай дзяржавы афіцыйнай балгарскай навукай і друкам. Галіна культуры і літаратуры не была выключэннем. Але нягледзячы на строгую цэнзуру, наперакор цяжкасцям у атрыманні інфармацыі, прагрэсіўны, асабліва камуністычны, друк у сваіх нешматлікіх выданнях, якія да таго ж часта канфіскоўваліся ўрадам, аддаваў вялікую ўвагу прапагандзе культуры сацыялістычных нацый, у тым ліку і беларускай.

Рад такіх матэрыялаў апублікавала ў тыя гады пралетарская літаратурная газета «Наковалня». У ёй у сувязі з 10-годдзем Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі з'явіліся артыкулы «Культура Савецкай Беларусі» і «Сучасная беларуская літаратура». Першы з гэтых артыкулаў знаёміў балгарскіх чытачоў з тым, як пасля «цяжкай разрухі ў выніку імперыялістычнай і грамадзянскай войнаў квітнее культура Беларусі». Артыкул паведамляе аб стварэнні Акадэміі навук БССР, у ім гаворыцца аб развіцці літаратуры, у ліку буйнейшых прадстаўнікоў якой названы Янка Купала, Якуб Колас, Цішка Гартны і інш. «Адным словам,—заканчвае аўтар,—маем права сказаць, што ў БССР, якая раней была адной з самых адсталых у культурных адносінах частак Расіі, цяпер назіраецца хуткае развіццё культуры. Сучасная эпоха—гэта эпоха адраджэння беларускай культуры».

З артыкула «Сучасная беларуская літаратура» балгарскі чытач атрымаў уяўленне аб зараджэнні рэвалюцыйнай беларускай паэзіі ў перыяд рэвалюцыі 1905 г., аб асноўных яе напрамках да 1917 г. і ў савецкі час.

Артыкул пачынаецца з успамінаў аднаго з зачынальнікаў рэалістычнай беларускай літаратуры—Янкі Лучыны, які пры надрукаванні сваёй першай кніжкі вымушаны быў «запэўніць малапісьменнага цэнзара ў тым, што гэтая кніжка напісана на сербскай мове. Інакш яна не ўбачыла б свету». Гаворачы пра літаратуру эпохі 1905 г., аўтар указвае, што яна насіла «яўны характар адраджэння», і адзначае яе сацыяльныя і нацыянальна-вызваленчыя матывы: «Пісьменнікі таго часу Янка Купала і Якуб Колас у сваіх творах заклікаюць да барацьбы за нацыянальнае і культурнае адраджэнне Беларусі».

Характарызуючы літаратуру перыяду першай сусветнай вайны, аўтар артыкула адзначае, што жорсткая цэнзура закрывала доступ у масы творам, якія адлюстроўваюць сучаснасць. Як станоўчая з'ява ў артыкуле падкрэсліваецца адсутнасць у беларускай літаратуры модных у той час у буржуазным мастацтве напрамкаў—экспрэсіянізму, сімвалізму, футурызму.

З савецкіх беларускіх пісьменнікаў аўтар артыкула называе перш за ўсё М. Чарота, які «ўнёс у літаратуру пафас рэвалюцыйнай барацьбы за сацыяльную незалежнасць». У сваёй творчасці М. Чарот «адлюстраваў ход вялікай рэвалюцыі, Вялікага Кастрычніка ў Беларусі». Паэма «Босыя на вогнішчы» названа «першым творам перамогшага пралетарыяту». Услед за М. Чаротам у артыкуле названы імёны К. Чорнага, М. Зарэцкага, А. Александровіча, К. Крапівы, А. Дудара, Ул. Дубоўкі, Я. Пушчы. Балгарскія чытачы даведаліся з артыкула аб беларускіх літаратурных часопісах «Маладняк» і «Узвышша». Галоўная думка, якая пранізвае артыкул і надае яму асаблівае значэнне, у тым, што «будучыня беларускай літаратуры, як і яе сучаснасць, цесна звязана з Кастрычнікам і яго пераможным ходам. Таму што толькі ён даў магчымасць беларускай літаратуры свабодна выйсці на новы шлях свайго развіцця».

Крыху пазней тая ж газета невялікім артыкулам адзначала юбілей беларускага пісьменніка Цішкі Гартнага, паведамляла аб выданні перакладаў твораў Адама Міцкевіча на беларускую мову, і ў ліку перакладчыкаў назвала «вядомага беларускага паэта Янку Купалу».

Штотыднёвая літаратурная газета «Работнически литературен фронт», пра выхад у свет першага нумара якой і яго канфіскацыю цэнзурай паведаміў наш часопіс «Полымя», у першым жа нумары змясціла пад рубрыкай «Беларуская пралетарская паэзія» пераклад аднаго з вершаў Андрэя Александровіча і артыкул пра яго творчасць. Трэба мець на ўвазе, што газета, як пісаў пра яе часопіс «Полымя», «з'яўляецца дзецішчам эпохі ўздыму рабочага класа Балгарыі і ўсебаковай выказніцай яго ў галіне культуры». У гэтай ацэнцы рэдакцыя беларускага часопіса спасылалася на праграмны артыкул газеты, у якім гаварылася, што гэты літаратурны орган «не будзе змяшчаць твораў тых аўтараў, якія супрацоўнічаюць у буржуазных выданнях і не ідуць у нагу з прынятай рабочымі арганізацыямі класавай тактыкай, нават у тым выпадку, калі гэта выдатны твор».

«РЛФ» пазнаёміў сваіх чытачоў з творчасцю А. Александровіча, «якая,—як паведамлялася ў газеце,—займае віднае месца ў сучаснай беларускай паэзіі».

У другой палавіне 30-х гадоў у балгарскай перыёдыцы не сустракаецца артыкулаў аб беларускай літаратуры. Гэта тлумачыцца перш за ўсё засіллем рэакцыі.

У самым пачатку саракавых гадоў прагрэсіўная газета «Зара» апублікавала артыкул беларускага пісьменніка М. Лынькова «Пясняр Беларусі» аб творчасці Змітрака Бядулі, а газета «Литературен глас» змясціла артыкул пра Янку Купалу. Артыкул невялікі, але ў ім адзначаны асноўныя вартасці творчасці народнага паэта Беларусі. Невядомы аўтар (артыкул без подпісу) адзначае, што Янка Купала прыйшоў у літаратуру ў дні рэвалюцыі 1905 г. і горда заявіў аб сваім вялікім прызванні служыць прыгнечанаму беларускаму селяніну. Самым значным творам Янкі Купалы перадрэвалюцыйных год аўтар лічыць яго паэму «Курган» (па-балгарску паэма названа «Магіла»), паэму «пра таленавітага песняра, вернага свайму мастацтву і свайму народу, які лічыць за лепшае памерці, але не прадае свой талент, не становіцца княжаскім паслугачом». На жаль, у артыкуле не названа больш ніводнага твора Я. Купалы. Толькі ў сувязі з ацэнкай праўды народнага характару песень Купалы, дадзенай М. Горкім у 1911 г., балгарскі чытач даведваецца яшчэ пра адзін верш паэта—«А хто там ідзе?»

У названым артыкуле гаворка ідзе пра паэтычныя асаблівасці твораў беларускага паэта, «бліскучага знаўцы народнай беларускай мовы і вуснай паэтычнай творчасці», з прычыны чаго Купала ўмела выкарыстоўвае паэтычныя прыёмы і памеры народных песень: «Асаблівасцю стылю Купалы з'яўляецца народны характар вобразаў і мовы, выключная даступнасць і музычнасць».

У сваю чаргу беларуская грамадскасць, пачынаючы з тых жа 20-х гадоў, праяўляе значную цікавасць да балгарскай літаратуры. Часопіс «Узвышша» ў сувязі з дзесяцігоддзем Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі апублікаваў артыкул «Кастрычнік і замежная літаратура», у якім сярод імён буйнейшых паэтаў і пісьменнікаў, натхнёных Кастрычнікам, былі названы і імёны лепшых паэтаў Балгарыі. Хутка той жа часопіс змясціў артыкул «Пралетарская паэзія Балгарыі». Найбольшая ўвага ў ім аддадзена аналізу творчасці выдатнага пралетарскага паэта Хрыста Смірненскага. Аўтар артыкула цытуе найбольш значныя яго вершы—«Цераз буру», «Юнак», «Ды будзе дзень», «Браты Гаўроша», «Зімовыя вечары» і інш. У беларускім друку гэта быў першы напамінак аб творах выдатнага балгарскага паэта.

«Полымя» і «Маладняк» таксама апублікавалі рад матэрыялаў аб перыёдыцы, новых дасягненнях літаратуры, змясцілі пераклады твораў буйнейшых пісьменнікаў Балгарыі.

Вялікую цікавасць мае апублікаваны ў 1931 г. у часопісе «Маладняк» артыкул вядомага балгарскага літаратурнага крытыка-марксіста Г. Бакалава «Рэвалюцыйная літаратура Балгарыі», які з'явіўся адначасова і ўступам і пашыраным каментарыем да падборкі перакладаў твораў балгарскай літаратуры, змешчаных у гэтым жа нумары часопіса. Можна меркаваць, што артыкул аб балгарскай літаратуры быў спецыяльна заказаны Георгію Бакалаву, які знаходзіўся ў той час у эміграцыі ў Савецкім Саюзе.

Адзін з лепшых вершаў Хрыста Смірненскага аб Савецкай Расіі «Чырвоныя эскадроны» пераклаў беларускі паэт М. Хведаровіч, захаваўшы асаблівасці паэтыкі арыгінала. Верш К. Кюляўкава «Нікодзім» пераклаў П. Броўка. Памяці загінуўшых паўстанцаў прысвечаны і два апавяданні М. Марчэўскага і С. Лілянава «Вёска Лазарава» і «Таямніцы Дуная». Апрач гэтых твораў, быў апублікаваны пераклад верша выдатнага паэта-рэвалюцыянера XIX ст. Хрыста Боцева «Маёй першай каханай».

Вызваленне Балгарыі ў 1944 г. паслужыла пачаткам новага перыяду ва ўзаемным азнаямленні з культурай і літаратурай двух славянскіх народаў, якія цяпер ужо ўваходзяць у адзін—сацыялістычны лагер.

Беларускія чытачы ў пасляваенны час атрымалі шырокую магчымасць пазнаёміцца з многімі творамі літаратуры Балгарыі як мінулага, так і цяперашняга часу. Устанавіліся асабістыя сувязі паміж пісьменнікамі Балгарыі і Беларусі, паглыбіліся веды ў галіне літаратурнага працэсу кожнай з краін.

У Балгарыі ў гэтыя гады перакладзены творы Янкі Купалы, Якуба Коласа, Янкі Брыля, Петруся Броўкі, Пятра Глебкі, Усевалада Краўчанкі, Кандрата Крапівы, Аляксея Кулакоўскага, Аркадзя Куляшова, Міхася Лынькова, Пімена Панчанкі і іншых. Большасць з перакладаў з'явілася ў перыядычным друку, і толькі некаторыя з іх, як, напрыклад, раман Івана Шамякіна «Глыбокая плынь» і вершы для дзяцей Янкі Купалы «Хлопчык і лётчык», выйшлі асобнымі выданнямі.

У перыядычным друку з'явіліся і артыкулы як аб усёй беларускай літаратуры, так і аб асобных пісьменніках. Вялікую цікавасць мае артыкул, апублікаваны ў газеце «Народ» у 1948 г. Побач з характарыстыкай творчасці асобных беларускіх пісьменнікаў, у артыкуле вялікая ўвага аддадзена агульным асаблівасцям беларускай літаратуры, якая займае адно з першых месц сярод нацыянальных літаратур Савецкага Саюза.

У артыкуле высока ацэнена творчасць народных паэтаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа. У творах Аркадзя Куляшова аўтар падкрэслівае «гарманічнае спалучэнне матываў, навеяных народным эпасам з карцінамі сучаснага жыцця». У творчасці П. Броўкі адзначан роздум аб сучасным і будучым сваёй Радзімы. У М. Лынькова адзначаны творы на партызанскую тэму. У творчасці К. Крапівы вылучана сатыра. А для ўсёй беларускай літаратуры аўтар лічыць характэрным аптымізм, жыццярадаснасць і праўдзівасць.

Рад артыкулаў з'явіўся ў балгарскім перыядычным друку аб творчасці Янкі Купалы. Пра яе пісалі газеты «Работническо дело» (орган ЦК Камуністычнай партыі Балгарыі), «Народ», «Земледелско знаме», «Балгаро-савецкое единство», «Народна младеж» і іншыя.

З поваду саракагоддзя творчай дзейнасці Якуба Коласа газета «Народ» апублікавала артыкул «Якуб Колас». Газета «Отечествен фронт» спецыяльна прысвяціла народнаму песняру Беларусі, у якім адзначаецца, што творчасць Якуба Коласа... але і важная... тлумачыць... дае яркі... праўдзіва адлюстроўвае калгасную вёску». «У сваёй паэзіі,—гаворыцца ў артыкуле,—Якуб Колас звяртаецца пастаянна да народнай творчасці, адкуль ён чэрпае вобразы, параўнанні, метафары. Сваёй творчасцю ён унёс неацэнны ўклад у скарбніцу культуры свайго народа, адыграў вялікую ролю ў стварэнні беларускай літаратурнай мовы».

У часопісе «Септември» за 1956 г. у сувязі з паведамленнем аб смерці Якуба Коласа дадзена падборка яго вершаў у перакладзе на балгарскую мову. На жаль, пераклады гэтыя ажыццёўлены з рускай мовы.

У апошнія гады ў балгарскім друку з'явіўся рад новых артыкулаў аб беларускай літаратуры. З іх значную цікавасць уяўляе артыкул віднага балгарскага паэта Н. Ланкова «Гераічная Беларусь».

Летась і ў мінулым годзе часопіс «Септември» змясціў пераклады твораў беларускіх паэтаў. У нумары 9 за 1959 г. надрукаваны вершы, прысвечаныя Балгарыі, — М. Калачынскага «Дунайская быль» і Н. Гілевіча «Сястры Балгарыі». У тым жа нумары апублікавана прывітанне П. Броўкі балгарскаму народу ў сувязі з 15-годдзем з дня вызвалення Балгарыі. Беларускі паэт падкрэсліў пры гэтым любоў да братняй літаратуры.

Вершам Петруся Броўкі «Ледакол «Ленін» у перакладзе вядомага балгарскага паэта Д. Методзіева і адкрываецца падборка твораў беларускіх паэтаў у адзінаццатым нумары часопіса «Септември» за гэты год. Уступам да вершаў служыць невялікі артыкул беларускага крытыка Р. Бярозкіна «Сучасныя беларускія паэты». З яго балгарскі чытач дазнаецца не толькі пра тых паэтаў, чые вершы надрукаваны ў гэтым нумары, але і пра многіх іншых. Адзінаццаць беларускіх паэтаў, прадстаўнікоў розных пакаленняў, загаварылі з балгарскім чытачом на яго роднай мове і расказалі аб сваёй вялікай любві да Радзімы, аб сваім краі.

Перакладчыкамі выступаюць вядомыя балгарскія паэты Дзімітр Методзіеў, Найдзен Велчаў і Іван Давідкаў. У перакладах яны здолелі данесці да балгарскага чытача не толькі асноўную ідэю, але захавалі паэтычныя вобразы, рытміку і некаторыя іншыя асаблівасці арыгінала. Вядома, можна было б зрабіць па перакладах асобныя крытычныя заўвагі, але яны зусім не зменшылі б таго вялікага культурнага значэння, якое мае ўзаемная прапаганда літаратуры ў Балгарыі і Беларусі.

З'яўленне ў апошнія гады балгарскіх тэм у беларускай літаратуры і беларускіх — у балгарскай з'яўляецца вынікам умацавання літаратурных сувязей і ўмацавання дружбы народаў. Аб Балгарыі пішуць і М. Танк («Маўзалей Дзімітрава», «Даліна, ружы даліна...»), Н. Гілевіч («Сястры Балгарыі»), М. Калачынскі («Дунайская быль», «Памяці Г. М. Дзімітрава») і інш. А ў той жа час мінскія лясы, партызанскія паляны, беларускія рэкі прыгадвае балгарскі паэт Іван Давідкаў («Когато се роди моят син»), пра беларускія бярозы, пасаджаныя ўздоўж дарог пасля вайны, піша вершы «Белоруски брезички» маладая паэтэса Ліяна Даскалава.

З кожным годам развіваецца дружба двух славянскіх народаў. Яркім сведчаннем гэтага з'яўляюцца літаратурныя ўзаемасувязі. Многае, вельмі многае зроблена, асабліва за апошні перыяд, у справе ўзаемнай літаратурнай прапаганды. Але нямала яшчэ трэба зрабіць. Хацелася б, напрыклад, убачыць на беларускай мове анталогію балгарскай паэзіі. Думаецца, дастаткова накоплена матэрыялу і для выдання анталогіі нашай паэзіі ў Балгарыі. Гэта было б чарговым звяном ва ўмацаванні беларуска-балгарскай дружбы і літаратурных сувязей.

В. ЦІМАФЕЕВА,
кандыдат філалагічных навук.

Галоўны рэдактар Янка ШАРАХОЎСКІ.
Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Аркадзь МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), Пятро ПРЫХОДЗЬКА, Раман САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), Мікола ТКАЧОЎ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

Дырэкцыя, партарганізацыя і мясцовы камітэт Беларускай дзяржаўнай філармоніі паведамляюць аб заўчаснай смерці артысткі філармоніі ІВАНОВАЙ Надзеі Канстанцінаўны і выказваюць глыбокае спачуванне сям'і нябожчыцы.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-25-25, аддзела літаратуры — 3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры — 3-20-54, выдавецтва — 3-19-52, бухгалтэрыі — 3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу.

АТ 00003

Друкарня імя Сталіна.